Uluslararası İktisatta Güncel Konular

Editör

Doç. Dr. Naci YILMAZ

Doğuş Üniversitesi

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-362-296-1

Kitap Adı
Uluslararası İktisatta Güncel Konular

Editör
Naci YILMAZ
ORCID iD: 0000-0003-0107-6448

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
47518

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
BUS069000

DOI
10.37609/akya.4406

Kütüphane Kimlik Kartı
Uluslararası İktisatta Güncel Konular / ed. Naci Yılmaz.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
207 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253622961

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Yayınevi

Halk Sokak 5 / A Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Uluslararası iktisat, küresel ekonomik ilişkilerin giderek daha karmaşık, çok katmanlı ve karşılıklı bağımlı hâle geldiği günümüzde, yalnızca ülkeler arasındaki mal ve hizmet hareketlerini inceleyen bir alan olmaktan önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Ticaret politikalarından küresel değer zincirlerine, bölgesel ekonomik entegrasyondan uluslararası emek hareketliliğine, finansal krizlerden enerji güvenliğine, gıda güvencesinden kurumsal yapılara kadar genişleyen bu araştırma alanı, dünya ekonomisinde yaşanan dönüşümlerin anlaşılmasında temel bir başvuru çerçevesi sunmaktadır.

Uluslararası İktisatta Güncel Konular başlıklı bu kitap, uluslararası iktisadın klasik kuramsal temelleri ile günümüz dünya ekonomisinin öne çıkan meselelerini bir araya getirme düşüncesiyle hazırlanmıştır. Kitabın temel amacı, uluslararası ekonomik ilişkilerin farklı boyutlarını birbirinden kopuk konular olarak değil; ticaret, üretim, kurumlar, emek, finans, enerji ve küresel kırılganlıklar arasındaki bağlantılar üzerinden bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmektir. Bu doğrultuda kitapta yer alan bölümler, uluslararası iktisadın teorik temellerinden başlayarak çağdaş dünya ekonomisinin güncel sorunlarına uzanan bir çerçevede okuyucuya sunulmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde **Ömer Faruk ASLAN**, **"Dış Ticaret Teorileri ve Yeni Yaklaşımlar: Mutlak Üstünlük, Karşılaştırmalı Üstünlük, Heckscher-Ohlin, Yeni Ticaret Teorisi"** başlıklı çalışmasıyla dış ticaret teorilerinin tarihsel ve kuramsal gelişimini ele almaktadır. Mutlak ve karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımlarından faktör donatımı teorisine, Yeni Ticaret Teorisi'nden firma heterojenliğine dayalı yeni yaklaşımlara uzanan bölüm, kitabın diğer çalışmalarının üzerine inşa edilebileceği temel kavramsal zemini oluşturmaktadır.

İkinci bölümde **Burak BEDER**, **"Dış Ticaret Politikası Çerçevesinde Gümrük Tarifeleri: Ekonomik Etkileri ve Dünya Ticaretine Yansımaları"** başlıklı çalışmasında serbest ticaret ve korumacılık tartışmalarını gümrük tarifeleri üzerinden değerlendirmektedir. Böylece uluslararası ticaret teorisinin politika alanındaki karşılığı ve ülkelerin dış ticarete müdahale araçlarının ekonomik sonuçları tartışmaya açılmaktadır.

Mehmet Şuayb YILDIRIM ve Mahsum ÖKMEN tarafından kaleme alınan **"Hizmetlerin Ticarete Konu Olabilirliği ve Türkiye'nin Dış Dengesi"** başlıklı üçüncü bölüm, uluslararası ticaretin giderek artan biçimde hizmetler üzerinden şekillenen yapısını incelemektedir. Müteahhitlik, dijital hizmetler, görsel-işitsel

içerik ve seyahat hizmetleri gibi farklı alanlardan hareket eden çalışma, hizmet ticaretinin Türkiye'nin dış dengesi açısından taşıdığı önemi ve ölçüm sınırlarını ortaya koymaktadır.

Dördüncü bölümde **Merve TOSUN**, **"Çok Uluslu Şirketler ve Küresel Değer Zincirleri: Değeri Kim Yakalıyor?"** başlıklı çalışmasıyla üretimin farklı ülkeler ve firmalar arasında parçalandığı küresel değer zincirlerinde yaratılan değerin nasıl ve nerede dağıldığı sorusuna odaklanmaktadır. Fikri mülkiyet hakları, küresel üretim ağları ve değer yakalama ilişkisi üzerinden yürütülen tartışma, küreselleşmenin üretim kadar bölüşüm boyutunun da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Beşinci bölümde **Efe Can MÜDERRİSOĞLU**, **"Ulus Devlet-Federalizm Sarmalından Bölgesel İktisadi Entegrasyona: Avrupa Birliği'nde Balassa Aşamaları, Spillover Mekanizması ve Optimal Para Alanı"** başlıklı çalışmasında Avrupa bütünleşmesini bölgesel iktisadi entegrasyon teorileri çerçevesinde değerlendirmektedir. Balassa'nın entegrasyon aşamaları, spillover mekanizması ve optimal para alanı yaklaşımının birlikte ele alındığı bölüm, ekonomik bütünleşmenin ticaretten para politikasına ve ulusüstü yönetişime uzanan çok boyutlu yapısını ortaya koymaktadır.

Altıncı bölümde **Batuhan Enes GÜVEN**, **"Göçmen Ev İşçilerinin İşveren Değiştirme Olanakları ve Çalışma Koşulları"** başlıklı çalışmasında uluslararası emek hareketliliğinin önemli fakat çoğu zaman ihmal edilen bir boyutuna odaklanmaktadır. Çalışma ve ikamet izinleri, işe yerleştirme mekanizmaları, işveren değiştirme hakkı ve çalışanların pazarlık gücü arasındaki ilişkiler üzerinden göçmen emeğinin karşı karşıya bulunduğu kurumsal ve ekonomik sınırlamalar ele alınmaktadır.

Yedinci bölümde **Gökhan DÜZÜ**, **"Kapsayıcı Kurumlar Çerçevesine Tamamlayıcı Halka: Sosyal Sermaye"** başlıklı çalışmasıyla kalkınma, kurumlar ve toplumsal ilişkiler arasındaki bağı incelemektedir. Kapsayıcı kurumların işleyişinde sosyal sermayenin rolüne odaklanan bölüm; güven, iş birliği, sivil katılım ve kolektif eylem kapasitesi gibi unsurların kurumsal gelişme üzerindeki önemini tartışmaktadır.

Sekizinci bölümde **Ezgi DEMİRAL AKTAN**, **"Gıda Güvencesi, Tarım Ticareti ve Küresel Eşitsizlikler: Tarım Destekleri ve Gıda Krizleri Perspektifinden Bir Değerlendirme"** başlıklı çalışmasında tarım ticareti ile gıda güvencesi arasındaki ilişkiyi küresel eşitsizlikler perspektifinden ele almaktadır. Tarımsal destekler, dışsal şoklar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki yapısal farklılıklar ile

sürdürülebilir gıda sistemleri arasındaki bağlantılar, günümüz dünya ekonomisinin en temel sorun alanlarından biri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Dokuzuncu bölümde **Naci YILMAZ**, **"Finansal Krizler ve Küresel Kırılganlıklar"** başlıklı çalışmasında finansal bütünleşmenin sağladığı olanakların yanı sıra küresel şokların yayılmasını hızlandıran mekanizmaları incelemektedir. Finansal krizlerin tarihsel ve kuramsal boyutlarını; sermaye hareketleri, finansal bulaşma, yüksek borçluluk, jeopolitik ayrışma, emtia ve tedarik zinciri şokları ile güncel risk alanları üzerinden birlikte değerlendiren bölüm, uluslararası finansal sistemin kırılganlıklarına kapsamlı bir perspektif sunmaktadır.

Kitabın son bölümünde **Merve PEHLİVAN İLERİSOY**, **"Hürmüz Boğazı Krizinde Jeopolitik Risk ve Küresel Enerji Piyasaları"** başlıklı çalışmasıyla jeopolitik gelişmelerin uluslararası ekonomi üzerindeki etkilerini güncel bir örnek üzerinden incelemektedir. Hürmüz Boğazı'nın küresel enerji ticaretindeki stratejik konumu temelinde enerji arzı, fiyatlar, taşımacılık maliyetleri, uluslararası ticaret, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki aktarım mekanizmalarının ele alınması, kitabın farklı bölümlerinde tartışılan küresel karşılıklı bağımlılık ve kırılganlık olgularını somut bir vaka etrafında bir araya getirmektedir.

Bu yönüyle eser, dış ticaret teorilerini yalnızca tarihsel bir kuramsal birikim olarak ele almak yerine, bu teorilerin günümüzde karşılık bulduğu ekonomik ve politik sorun alanlarına uzanan geniş bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Ticaretin değişen niteliği, küresel üretim ağlarının gelişmesi, hizmetlerin uluslararasılaşması, bölgesel bütünleşme süreçleri, emeğin hareketliliği, kurumsal yapılar, gıda güvencesi, finansal krizler ve jeopolitik riskler birlikte değerlendirildiğinde, uluslararası iktisadın artık çok daha geniş bir araştırma gündemine sahip olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan çalışmaların ortak paydası da bu dönüşümü farklı teorik ve ampirik pencerelerden ortaya koymalarıdır.

Bu eserin ortaya çıkmasına değerli çalışmalarıyla katkı sağlayan tüm bölüm yazarlarına içtenlikle teşekkür ederiz. Her bir yazarın kendi uzmanlık alanından sunduğu katkı, kitabın konu çeşitliliğini ve akademik niteliğini güçlendirmiştir.

Kitabın yayıma hazırlanması ve okuyucuyla buluşması sürecindeki katkı ve destekleri dolayısıyla **Akademisyen Yayınevi'ne** teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca kitabın yayın sürecindeki ilgisi, desteği ve katkıları için **Yasin Dilmen'e** özellikle teşekkür ederiz. Akademik çalışmaların kalıcı eserlere dönüşmesinde yayıncılık sürecinin taşıdığı önemin bilinciyle, gösterdikleri iş birliğinin bu eserin ortaya çıkmasında değerli bir paya sahip olduğunu belirtmek isteriz.

Uluslararası İktisatta Güncel Konular kitabının; lisans ve lisansüstü öğrenciler, akademisyenler, araştırmacılar ve uluslararası ekonomik gelişmeleri yakından takip eden tüm okuyucular için yararlı bir kaynak olmasını temenni ediyoruz. Eserin aynı zamanda uluslararası iktisadın hızla değişen araştırma gündemine ilişkin yeni tartışmalara ve çalışmalara katkı sağlamasını diliyoruz.

Editör Doç. Dr. Naci YILMAZ

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1 Mutlak Üstünlük, Karşılaştırmalı Üstünlük, Heckscher-Ohlin, Yeni Ticaret Teorisi 1
Ömer Faruk ASLAN

Bölüm 2 Dış Ticaret Politikası Çerçevesinde Gümrük Tarifeleri: Ekonomik Etkileri ve Dünya Ticaretine Yansımaları 25
Burak BEDER

Bölüm 3 Hizmetlerin Ticarete Konu Olabilirliği ve Türkiye'nin Dış Dengesi 45
Mehmet Şuayb YILDIRIM
Mahsum ÖKMEN

Bölüm 4 Çok Uluslu Şirketler ve Küresel Değer Zincirleri: Değeri Kim Yakalıyor? 61
Merve TOSUN

Bölüm 5 Ulus Devlet-Federalizm Sarmalından Bölgesel İktisadi Entegrasyona: Avrupa Birliği'nde Balassa Aşamaları, Spıllover Mekanizması ve Optimal Para Alanı 83
Efe Can MÜDERRİSOĞLU

Bölüm 6 Göçmen Ev İşçilerinin İşveren Değiştirme Olanakları ve Çalışma Koşulları 99
Batuhan Enes GÜVEN

Bölüm 7 Kapsayıcı Kurumlar Çerçevesine Tamamlayıcı Halka: Sosyal Sermaye.. 117
Gökhan DÜZÜ

Bölüm 8 Gıda Güvencesi, Tarım Ticareti ve Küresel Eşitsizlikler: Tarım Destekleri ve Gıda Krizleri Perspektifinden Bir Değerlendirme 143
Ezgi DEMİRAL AKTAN

Bölüm 9 Finansal Krizler ve Küresel Kırılganlıklar 161
Naci YILMAZ

Bölüm 10 Hürmüz Boğazı Krizinde Jeopolitik Risk ve Küresel Enerji Piyasaları 183
Merve PEHLİVAN İLERİSOY

YAZARLAR

Araş. Gör. Dr. Ezgi DEMİRAL AKTAN
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Öğr. Gör. Dr.Ömer Faruk ASLAN
Atatürk Üniversitesi, Oltu Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi. Burak BEDER
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Öğr. Gör. Dr. Gökhan DÜZÜ
Doğuş Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü

Arş. Gör. Batuhan Enes GÜVEN
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü

Arş. Gör. Merve PEHLİVAN İLERİSOY
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Uluslararası İlişkiler bölümü

Dr. Öğr. Üyesi. Efe Can MÜDERRİSOĞLU
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Arş. Gör. Mahsum ÖKMEN
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü

Arş. Gör. Merve TOSUN
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik (İngilizce) Bölümü

Arş. Gör. Mehmet Şuayb YILDIRIM
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü

Doç. Dr. Naci YILMAZ
Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü

Bölüm 1

MUTLAK ÜSTÜNLÜK, KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜK, HECKSCHER-OHLİN, YENİ TİCARET TEORİSİ

Ömer Faruk ASLAN [1]

GİRİŞ

Uluslararası ticaret, ülkelerin mal ve hizmet üretiminde sahip oldukları farklılıkların yanı sıra üretim faktörlerinin dağılımı, teknolojik kapasite, ölçek ekonomileri, tüketici tercihleri, piyasa yapıları ve firmaların heterojen özellikleri çerçevesinde şekillenen çok boyutlu bir ekonomik süreçtir. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin önemli bir bölümünü oluşturan dış ticaret, yalnızca üretilen malların ülkeler arasında değiştirilmesini ifade etmemekte; aynı zamanda uzmanlaşma, kaynak tahsisi, verimlilik, teknolojik gelişme, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme üzerinde de etkiler meydana getirmektedir. Bu nedenle dış ticaret teorileri, uluslararası ekonomik ilişkilerin hangi mekanizmalar üzerinden ortaya çıktığını açıklamak amacıyla iktisat teorisinin temel araştırma alanlarından biri hâline gelmiştir.

Dış ticaret teorilerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, klasik iktisatçılar tarafından geliştirilen açıklamaların başlangıçta ülkelerin sahip oldukları mutlak ve karşılaştırmalı maliyet farklılıklarına odaklandığı görülmektedir. Adam Smith'in mutlak üstünlük yaklaşımı, ülkelerin daha düşük maliyetle ürettikleri mallarda uzmanlaşmaları ve bu malları ihraç etmeleri durumunda uluslararası değişimin her iki taraf açısından da kazanç sağlayabileceğini ileri sürmüştür (Smith, 1776/1976: 26-30). David Ricardo ise ülkelerden birinin bütün malların üretiminde mutlak olarak daha verimli olması durumunda dahi ticaretin karşılıklı kazanç yaratabileceğini göstererek karşılaştırmalı üstünlük teorisini geliştirmiştir (Ricardo, 1817/2004: 81-86).

[1] Öğr.Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Oltu Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, ofaruk.aslan@atauni.edu.tr ORCID iD: 0000-0001-7415-6049

DOI: 10.37609/akya.4406.c20751

1970'li yıllardan itibaren geliştirilen Yeni Ticaret Teorisi, uluslararası ticaretin yalnızca ülkeler arasındaki farklılıklardan kaynaklanmadığını göstermiştir. Ölçeğe göre artan getiriler, monopolcü rekabet ve ürün farklılaştırması, benzer ülkelerin neden birbirleriyle yoğun biçimde ticaret yaptığını açıklamıştır. Bu yaklaşım özellikle endüstri-içi ticaretin açıklanması bakımından önemli bir teorik katkı sağlamıştır. Yeni Yeni Ticaret Teorisi ise analiz düzeyini firma seviyesine taşımıştır. Firmaların verimlilik bakımından heterojen olduğu varsayımı, neden bazı firmaların ihracat yaptığı, bazılarının ise yalnızca iç pazarda kaldığı sorusuna yeni bir açıklama getirmiştir. Melitz modeli bu dönüşümün en önemli teorik örneklerinden biridir (Melitz, 2003: 1695-1725). Sonuç olarak dış ticaret teorilerinin gelişimi, tek bir teorinin önceki teorilerin tümünü geçersiz kılması biçiminde değerlendirilmemelidir. Her teori uluslararası ticaretin farklı bir mekanizmasını açıklamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlük teknolojik ve üretim verimliliği farklılıklarını, Heckscher-Ohlin faktör donatımını, Yeni Ticaret Teorisi ölçek ekonomilerini ve ürün farklılaştırmasını, Yeni Yeni Ticaret Teorisi ise firma heterojenliğini açıklamaktadır.

Günümüz uluslararası ticaret yapısı değerlendirildiğinde bu teorilerin tamamının belirli ölçülerde açıklayıcı olduğu görülmektedir. Doğal kaynaklar, sermaye, emek, teknoloji, beşerî sermaye, ölçek ekonomileri, ticaret maliyetleri, küresel değer zincirleri ve firma verimliliği aynı anda ticaret kararlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle çağdaş dış ticaret teorisinin temel özelliği, farklı açıklama mekanizmalarının bütünleştirilmesidir. Uluslararası ticaret yalnızca ülkelerin "ne ürettiği" ile değil, "nasıl ürettiği", "hangi ölçekte ürettiği", "hangi teknolojiye sahip olduğu", "hangi firmaların üretim yaptığı" ve "uluslararası pazarlara hangi maliyetlerle erişebildiği" ile açıklanmaktadır. Özellikle dijitalleşme, yapay zekâ, hizmet ticareti ve küresel değer zincirlerinin yaygınlaşması, dış ticaret teorilerinin gelecekte daha da genişletilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda geleneksel karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımı ile modern firma heterojenliği, teknoloji ve ticaret maliyeti modellerinin birlikte değerlendirilmesi, uluslararası ticaretin güncel yapısının daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Anderson, J. E., & van Wincoop, E. (2004). Trade costs. Journal of Economic Literature, 42(3), 691-751. https://doi.org/10.1257/0022051042177649

Autor, D. H., Dorn, D., & Hanson, G. H. (2013). The China syndrome: Local labor market effects of import competition in the United States. American Economic Review, 103(6), 2121-2168. https://doi.org/10.1257/aer.103.6.2121

Balassa, B. (1967). Trade liberalisation among industrial countries: Objectives and alternatives. New York, NY: McGraw-Hill.

Bernard, A. B., Jensen, J. B., Redding, S. J., & Schott, P. K. (2007). Firms in international trade. Journal of Economic Perspectives, 21(3), 105-130. https://doi.org/10.1257/jep.21.3.105

Brander, J. A., & Spencer, B. J. (1985). Export subsidies and international market share rivalry. Journal of International Economics, 18(1–2), 83-100. https://doi.org/10.1016/0022-1996(85)90006-6

Deardorff, A. V. (1982). The general validity of the Heckscher-Ohlin theorem. American Economic Review, 72(4), 683-693.

Dixit, A. K., & Stiglitz, J. E. (1977). Monopolistic competition and optimum product diversity. American Economic Review, 67(3), 297-308.

Grossman, G. M., & Helpman, E. (1991). Innovation and growth in the global economy. MIT Press.

Grossman, G. M., & Rossi-Hansberg, E. (2008). Trading tasks: A simple theory of offshoring. American Economic Review, 98(5), 1978-1997. https://doi.org/10.1257/aer.98.5.1978

Grubel, H. G., & Lloyd, P. J. (1975). Intra-industry trade: The theory and measurement of international trade in differentiated products. Macmillan.

Haberler, G. (1936). The theory of international trade: With its applications to commercial policy. William Hodge.

Heckscher, E. F. (1919). The effect of foreign trade on the distribution of income. Ekonomisk Tidskrift, 21, 497-512. English translation in H. S. Ellis & L. A. Metzler (Eds.), Readings in the theory of international trade (pp. 272-300). Blakiston.

Helpman, E. (1981). International trade in the presence of product differentiation, economies of scale and monopolistic competition. Journal of International Economics, 11(3), 305-340. https://doi.org/10.1016/0022-1996(81)90001-5

Helpman, E., & Krugman, P. R. (1985). Market structure and foreign trade: Increasing returns, imperfect competition, and the international economy. MIT Press.

Jones, R. W. (1965). The structure of simple general equilibrium models. Journal of Political Economy, 73(6), 557-572.

Jones, R. W. (1971). A three-factor model in theory, trade, and history. In J. N. Bhagwati, R. W. Jones, R. A. Mundell, & J. Vanek (Eds.), Trade, balance of payments and growth (pp. 3–21). North-Holland.

Krugman, P. R. (1979). Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. Journal of International Economics, 9(4), 469-479. https://doi.org/10.1016/0022-1996(79)90017-5

Krugman, P. R. (1980). Scale economies, product differentiation, and the pattern of trade. American Economic Review, 70(5), 950-959.

Krugman, P. R. (1981). Intraindustry specialization and the gains from trade. Journal of Political Economy, 89(5), 959-973.

Krugman, P. R. (1991). Increasing returns and economic geography. Journal of Political Economy, 99(3), 483-499. https://doi.org/10.1086/261763

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2003). International economics: Theory and policy (6th ed.). Addison-Wesley.

Leamer, E. E. (1984). Sources of international comparative advantage: Theory and evidence. MIT Press.

Leontief, W. (1953). Domestic production and foreign trade: The American capital position re-examined. Proceedings of the American Philosophical Society, 97(4), 332-349.

Melitz, M. J. (2003). The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity. Econometrica, 71(6), 1695-1725. https://doi.org/10.1111/1468-0262.00467

Melitz, M. J., & Redding, S. J. (2015). New trade models, new trade? Journal of Economic Perspectives, 29(3), 23-50. https://doi.org/10.1257/jep.29.3.23

Mill, J. S. (1848). Principles of political economy with some of their applications to social philosophy. Parker.

Ohlin, B. (1933). Interregional and international trade. Harvard University Press.

Posner, M. V. (1961). International trade and technical change. Oxford Economic Papers, 13(3), 323-341.
Ricardo, D. (1817/2004). On the principles of political economy and taxation. Dover Publications.
Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. Journal of Political Economy, 98(5, Part 2), S71-S102. https://doi.org/10.1086/261725
Rybczynski, T. M. (1955). Factor endowments and relative commodity prices. Economica, 22(88), 336-341. https://doi.org/10.2307/2551188
Samuelson, P. A. (1948). International trade and the equalisation of factor prices. The Economic Journal, 58(230), 163-184.
Samuelson, P. A. (1949). International factor-price equalisation once again. The Economic Journal, 59(234), 181-197.
Samuelson, P. A. (1953). Prices of factors and goods in general equilibrium. The Review of Economic Studies, 21(1), 1-20.
Smith, A. (1776/1976). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. University of Chicago Press.
Stolper, W. F., & Samuelson, P. A. (1941). Protection and real wages. The Review of Economic Studies, 9(1), 58-73. https://doi.org/10.2307/2967638
Tinbergen, J. (1962). Shaping the world economy: Suggestions for an international economic policy. Twentieth Century Fund.
Trefler, D. (1993). International factor price differences: Leontief was right! Journal of Political Economy, 101(6), 961-987.
Trefler, D. (1995). The case of the missing trade and other mysteries. American Economic Review, 85(5), 1029-1046.
Trefler, D. (1998). The case of the missing trade and other mysteries: Reply. American Economic Review, 88(5), 1148-1152.
Vernon, R. (1966). International investment and international trade in the product cycle. The Quarterly Journal of Economics, 80(2), 190-207. https://doi.org/10.2307/1880689
Venables, A. J. (1985). Trade and trade policy with imperfect competition: The case of identical products and free entry. Journal of International Economics, 19(1-2), 1-19.
Young, A. (1991). Learning by doing and the dynamic effects of international trade. The Quarterly Journal of Economics, 106(2), 369-405.
Deardorff, A. V. (1984). Testing trade theories and predicting trade flows. In R. W. Jones & P. B. Kenen (Eds.), Handbook of international economics (Vol. 1, pp. 467-517). Elsevier.
Dornbusch, R., Fischer, S., & Samuelson, P. A. (1977). Comparative advantage, trade, and payments in a Ricardian model with a continuum of goods. American Economic Review, 67(5), 823-839.
Dornbusch, R., Fischer, S., & Samuelson, P. A. (1980). Comparative advantage and long-run differences in wages. American Economic Review, 70(5), 960-970.
Ethier, W. J. (1982). National and international returns to scale in the modern theory of international trade. American Economic Review, 72(3), 389-405.
Falvey, R. E. (1981). Commercial policy and intra-industry trade. Journal of International Economics, 11(4), 495-511.
Feenstra, R. C. (2004). Advanced international trade: Theory and evidence. Princeton University Press.
Feenstra, R. C., & Taylor, A. M. (2011). International economics. Worth Publishers.
Gandolfo, G. (2014). International trade theory and policy. Springer.
Lancaster, K. (1980). Intra-industry trade under perfect monopolistic competition. Journal of International Economics, 10(2), 151-175.
Markusen, J. R. (1984). Multinationals, multi-plant economies, and the gains from trade. Journal of International Economics, 16(3–4), 205-226.
Melitz, M. J., & Ottaviano, G. I. P. (2008). Market size, trade, and productivity. Review of Economic Studies, 75(1), 295-316.

Panagariya, A. (2008). India: The emerging giant. Oxford University Press.
Rauch, J. E. (1999). Networks versus markets in international trade. Journal of International Economics, 48(1), 7-35.
Samuelson, P. A. (1962). The gains from international trade once again. The Economic Journal, 72(288), 820-829.
Venables, A. J. (1996). Equilibrium locations of vertically linked industries. International Economic Review, 37(2), 341-359.
World Trade Organization. (2008). World trade report 2008: Trade in a globalizing world. World Trade Organization.

Bölüm 2

DIŞ TİCARET POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE GÜMRÜK TARİFELERİ: EKONOMİK ETKİLERİ VE DÜNYA TİCARETİNE YANSIMALARI

Burak BEDER[1]

1. GİRİŞ

Uluslararası ekonomi literatüründe en çok tartışılan konulardan biri ülkelerin korumacı politikalara karşı serbest ticaret politikalarını mı, yoksa serbest ticaret politikalarına karşı korumacı politikaları mı benimsemeleri gerektiğidir. Uluslararası ticaretle ilgili geleneksel literatür ve bu literatür kapsamında geliştirilen teoremler serbest ticarete karşı uygulanabilecek koruyucu politikaların farklı bir ifadeyle ticaret kısıtlamalarının ekonomik verimliliği olumsuz etkileyerek maliyetleri arttıracağı üzerinde durarak serbest dış ticareti savunmaktadırlar (Smith, 2013; Ricardo, 2004). Heterodoks iktisadi terminoloji üzerinde çalışmalarını sürdüren iktisatçılar ise gelişmiş ülkelerin tarihsel süreçte korumacılık ile kalkındığını belli bir kalkınma seviyesine ulaştıklarında ise serbest dış ticaretin savunuculuğunu yaptıkları tezi üzerinden korumacı politikaların etkinliğine dikkat çekmektedirler (Chang, 2002; Bairoch, 1993).

Serbest dış ticareti savunan teoremlerde serbest dış ticaretin küresel düzeyde üretimin maksimize edilmesine aracılık ederek taraf ülkelere karşılıklı kazan-kazan ilişkine dayalı ekonomik fayda sunacağı vurgulanmaktadır. Ancak teorilerde belirtilen koşulların aksine tam anlamıyla serbest dış ticaret koşullarının varlığından söz edilememektedir (Krugman, 1987; Salvatore, 2013; Rodrik, 2018).

Uruguay Round'u sonrasında WTO'nun kurulmasıyla nihayete varan GATT kapsamında ardı ardına gerçekleştirilen görüşmeler doğrultusunda dünya ticaretinde uygulanan tarife oranlarında önemli düşüşler gözlemlenmiştir. Tablo 1'de GATT görüşmeleri kapsamında azalan tarife oranları, Tablo 2'de ise

[1] Dr. Öğr. Üyesi., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, bbeder@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000-0002-6551-9415

DOI: 10.37609/akya.4406.c20752

KAYNAKÇA

Arslan, K. (2014). *Dış Ticaret Politikaları.* 1.Baskı. Ankara: Detay Yayınları.

Bairoch, P. (1993). *Economics and world history: Myths and paradoxes*. University of Chicago Press.

Chang, H.-J. (2002). *Kicking away the ladder: Development strategy in historical perspective*. Anthem Press.

Ricardo, D. (2004). *On the principles of political economy and taxation* (P. Sraffa, Ed.; with the Collaboration of M. H. Dobb). Liberty Fund. (Original work published 1817)

Dinler, Z. (2012). *İktisada Giriş.* 18.Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi.

Dunn Jr, R. M. and Mutti, J.H. (2004). *International Economics.* Sixth Edition, London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2004.

Ertürk, E. (2016). *Uluslararası İktisat.* 4.Baskı. Bursa: Medyay Kitabevi.

GATT. (1994). *The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: Market Access for Goods and Services — Overview of the Results.* GATT Secretariat, Geneva.

Ingham, B. (2004). **I***nternational Economics: A European Focus.* First Published. England: Financial Times Prentice Hall Edition.

İyibozkurt. E. (1995). *Uluslararası İktisat.* 3.Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Karluk., R. (1996). *Uluslararası Ekonomi.* 4.Baskı. İstanbul: Beta Yayınları.

Krugman, P. R. (1987). Is free trade passé?. *Journal of Economic Perspectives*, 1(2), 131–144. https://doi.org/10.1257/jep.1.2.131

Krugman, P. And Obstfeld, M. (2003). *International Economics.* 6th Edition. USA: Wesley Publishing, 2003.

Niu, Z., Liu, C., Gunessee, S., & Milner, C. (2018). Non-tariff and overall protection: Evidence across countries and over time. *Review of World Economics, 154*, 675–703. https://doi.org/10.1007/s10290-018-0317-5

Rodrik, D. (2018). What do trade agreements really do?. *Journal of Economic Perspectives*, 32(2), 73–90. https://doi.org/10.1257/jep.32.2.73

Salvatore, D. (2013). *International Economics.* 11th Edition. USA: Wiley Publishing.

Seyidoğlu, H. (2009). *Uluslararası İktisat.* 17.Baskı. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Smith, A. (2013). *Milletlerin zenginliği* (H. Derin, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Şenses, F. (2017). *İktisada (Farklı Bir) Giriş.* 1.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

The General Agreement on Tariffs and Trade. Text of the General Agreement. Geneva, July 1986. https://www.WTO.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf

World Trade Organization (WTO), (2007). *World Trade Report 2007,* Geneva: WTO.

World Trade Organization (WTO). (2012). *World trade report 2012: Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21st century*. World Trade Organization.

World Trade Organization (WTO), (2026, 06 September). The GATT years: from Havana to Marrakesh, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm adresinden alındı.

World Trade Organization (WTO), (2026, 12 September). Merchandise Trade Statistics. https://stats.wto.org/ adresinden alındı.

Ünsal, M. E. (2005). *Uluslararası İktisat.* 1.Baskı. Ankara: İmaj Yayınevi.

Bölüm 3

HİZMETLERİN TİCARETE KONU OLABİLİRLİĞİ VE TÜRKİYE'NİN DIŞ DENGESİ

Mehmet Şuayb YILDIRIM[1]
Mahsum ÖKMEN[2]

GİRİŞ

Bir mühendislik şirketinin başka bir ülkede üstlendiği proje, Türkiye'de geliştirilen bir yazılımın yabancı müşteriye satılması ve bir dizinin yurt dışında gösterilmesi, hizmet üretiminin uluslararası pazara açılmasının farklı biçimleridir. Bu faaliyetlerin ortak özelliği, üreticinin yerel talebin ötesine ulaşabilmesidir. Ancak sözleşme bedeli, yazılım satış hasılatı ve içerik lisans geliri aynı ekonomik büyüklüğü ölçmemektedir. Bu nedenle Türkiye'nin dış dengesine ilişkin bir değerlendirme, bu farklılıkları dikkate almalıdır. Hizmetler dengesinin makroekonomik önemi bu ayrımın neden gerekli olduğunu göstermektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) 19 Eylül 2026 tarihli veri görünümünde, 2025 yılı hizmet gelirleri 124,9 milyar dolar, hizmet giderleri 61,9 milyar dolar ve hizmetler fazlası 63,0 milyar dolardır. Aynı yıl mal dengesi 69,1 milyar dolar açık vermiştir. Hizmetler fazlası bu açığın büyük bölümünü muhasebesel olarak karşılamış, fakat birincil ve ikincil gelir dengeleri de hesaba katıldığında cari işlemler açığı 30,1 milyar dolar olmuştur (TCMB, 2026a). Dolayısıyla hizmet ihracatındaki başarı ile cari açığın ortadan kalkması arasında bire bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu bölümün temel argümanı, hizmetlerin ticarete konu olabilirliğindeki genişlemenin dış dengeye etkisinin iki ayrı düzeyde incelenmesi gerektiğidir. İlk düzey, yerleşikler ile yerleşik olmayanlar arasındaki işlemlerin ödemeler dengesindeki kaydıdır. İkinci düzey, uluslararası faaliyetlerin yeni müşteri ilişkileri, tanınırlık veya turizm talebi oluşturması gibi davranışsal bağlantılardır.

[1] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü, myildirim@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000-0002-2502-6827

[2] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü, mokmen@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000-0002-4304-3305

DOI: 10.37609/akya.4406.c20753

Bölümün önerdiği yaklaşım, hizmet ticaretindeki genişlemeyi ölçülebilen işlemler üzerinden izlemek ve dolaylı etkileri ayrı araştırma soruları olarak tutmaktır. Yurt dışı proje bedelleri cari yıl ihracatına, küresel şirket hasılatı Türkiye'nin döviz gelirine, kültürel erişim ise başka sektörlerin ihracat artışına doğrudan eşitlenemez. Hizmet politikası açısından asıl ilerleme, daha çok satış yapmaktan çok, bu faaliyetlerden doğan gelirin, bilginin ve kapasitenin Türkiye'deki üretim yapısında kalmasını ve toplumun geniş kesimlerine yayılmasını sağlayabilmektir. Bu da kamunun destek veren konumunun ötesine geçerek, desteği kamusal yarar koşullarına bağlayan ve sonuçlarını şeffaf biçimde izleyen yönlendirici bir rol üstlenmesini gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

Balli, F., Balli, H. O. ve Cebeci, K. (2013). Impacts of exported Turkish soap operas and visa-free entry on inbound tourism to Turkey. Tourism Management, 37, 186–192.

Bhagwati, J. N. (1984). Splintering and disembodiment of services and developing nations. The World Economy, 7(2), 133–144.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Komisyonu, Uluslararası Para Fonu, OECD, UNCTAD ve Dünya Ticaret Örgütü. (2011). Manual on statistics of international trade in services 2010 (MSITS 2010). Statistical Papers Series M No. 86/Rev.1. United Nations.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ). (1994). General Agreement on Trade in Services. Özellikle madde I:2. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gats_e.htm

Felbermayr, G. J. ve Toubal, F. (2010). Cultural proximity and trade. European Economic Review, 54(2), 279–293.

Francois, J. ve Hoekman, B. (2010). Services trade and policy. Journal of Economic Literature, 48(3), 642–692.

Hill, T. P. (1977). On goods and services. Review of Income and Wealth, 23(4), 315–338.

Hoskins, C. ve Mirus, R. (1988). Reasons for the US dominance of the international trade in television programmes. Media, Culture & Society, 10(4), 499–515.

Ofori, G. (2003). Frameworks for analysing international construction. Construction Management and Economics, 21(4), 379–391.

Rauch, J. E. (1999). Networks versus markets in international trade. Journal of International Economics, 48(1), 7–35.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2026a). Ödemeler Dengesi–Ayrıntılı Sunum (Aylık), milyon ABD doları [EVDS veri seti; 19 Eylül 2026 tarihli indirme]. Yıllık değerler aylık gözlemlerin toplamıdır. Kullanılan seri kodları: TP.ODEAYRSUNUM6.Q1, Q4, Q20, Q21, Q22, Q68 ve Q92. https://evds2.tcmb.gov.tr

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2026b). Ödemeler dengesi istatistikleri metodolojisi [Metaveri]. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0ab87526-c290-4bdd-94d4-b8e99e-70eba9/BOPMetaveri.pdf?MOD=AJPERES (Erişim: 21 Eylül 2026).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2026c). Para Politikası Kurulu toplantı özeti (2026-14). https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2026/DUY2026-14

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2026). Hizmet Türlerine Göre Uluslararası Hizmet Ticareti [Veri seti; TR,DF_UHTI_HIZMET_TURU_C,1.0; 2025 yılı; Türkiye–Tüm Dünya; milyon ABD doları]. Veri görünümü: 19 Eylül 2026. https://data.tuik.gov.tr

Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB). (2022). İnşaat sektörü analizi, Ocak 2022. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri bölümü, 2021 yılı göstergeleri.
Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB). (2023). İnşaat sektörü analizi, Ocak 2023. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri bölümü, 2022 yılı göstergeleri.
Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB). (2024). İnşaat sektörü analizi, Ocak 2024. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri bölümü, 2023 yılı göstergeleri.
Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB). (2025). İnşaat sektörü analizi, Ocak 2025. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri bölümü, 2024 yılı göstergeleri.
Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB). (2026a). İnşaat sektörü analizi, Ocak 2026. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri bölümü, 2025 yılı göstergeleri.
Türkiye Müteahhitler Birliği (TMB). (2026b). İnşaat sektörü analizi, Temmuz 2026. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri bölümü, revize proje tutarları.
Uluslararası Para Fonu (IMF). (2009). Balance of payments and international investment position manual (6. baskı; BPM6). International Monetary Fund.
UNCTAD. (2024). Creative Economy Outlook 2024. United Nations. Yayın kodu: UNCTAD/DITC/TSCE/2024/2.

Bölüm 4

ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER VE KÜRESEL DEĞER ZİNCİRLERİ: DEĞERİ KİM YAKALIYOR?

Merve TOSUN[1]

GİRİŞ

2024 yılı itibarıyla Amerika Birleşik Devletleri, fikri mülkiyet kullanım bedelleri kalemi altında 169,5 milyar dolar tahsilat gerçekleştirirken, 54 milyar dolar ödeme yapmıştır. Aradaki 115 milyar dolarlık net alacak pozisyonu; aynı yıl Çin, Hindistan, Brezilya, Güney Kore ve Türkiye'nin bu hususta açıklarının toplamından daha büyük bir hacme işaret etmektedir. Otuz yıl önce böylesi bir dengesizlik tablosu mevcut değildi; nitekim 2010 yılında aynı net alacak miktarı 64 milyar dolar seviyesindeydi (Dünya Bankası, World Development Indicators; bkz. Tablo 4).

Söz konusu veriler, uluslararası iktisat literatüründe son otuz yılda en yoğun tartışılan olgulardan biriyle birlikte değerlendirildiğinde analitik bir bulmaca teşkil etmektedir. Aynı dönem zarfında üretim süreçleri tarihte emsali görülmemiş bir ölçekte uluslararasılaşmıştır: Örneğin bir cep telefonunun tasarımı bir ülkede gerçekleştirilirken, mikroçipi bir başka ülkede üretilmekte, montaj süreci üçüncü bir ülkede tamamlanmakta ve marka yönetimi dördüncü bir merkezden idare edilmektedir. Üretim kapasitesi coğrafi bağlamda geniş bir alana yayılmış, sanayileşme ivmesi pek çok gelişmekte olan ülkeye ulaşmış ve imalat yetkinliği küresel ölçekte tabana yayılmıştır. Buna karşın, değer zincirinde yaratılan değerin yakalandığı (value capture) coğrafi alanlar aynı ölçüde genişlememiş; aksine belirli merkezlerde yoğunlaşma eğilimi göstermiştir.

Küresel değer zincirleri literatürü, üretimin parçalanma süreçlerini ve zincirlerin yönetişim dinamiklerini kapsamlı bir biçimde çözümlemiştir (Gereffi vd., 2005; Baldwin, 2016). Ancak bu literatürde bölüşüm sorunsalı çoğunlukla yönetişim biçiminin doğal bir türevi olarak ele alınmaktadır (bu yapısal boşluğa

[1] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik (İngilizce) Bölümü, mtosun@dogus.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6534-6243

DOI: 10.37609/akya.4406.c20754

da ortaya koymaktadır: Pazar büyüklüğünden doğan pazarlık gücü, bunu uygulayabilecek devlet kapasitesi ve özümseme kapasitesi. Söz konusu koşulları taşımayan ülkeler açısından mesele, kuralları tek başına aşmak değil; kuralların belirlendiği müzakerelerde konum almaktır. Kısım 4.3›te ele alınan küresel asgari vergi sürecinin seyri ve Kısım 5.2›de gösterilen yükümlülük asimetrisi, bu müzakerelerin teknik değil siyasal nitelikte olduğunu göstermektedir.

Araştırma gündemi açısından ise bu bölüm bir çerçeve önermekte, ancak onu sınamamaktadır. Dört kanalın göreli büyüklüğünün ölçülmesi, her biri farklı veri ve yöntem gerektiren ayrı çalışmaların konusudur. Bilhassa emeğin payı kanalının ampirik olarak sınanması, tek ülke zaman serisi çalışmalarının küçük örneklem sorunları göz önüne alındığında, çok ülkeli panel tasarımlarını ve spesifikasyon tercihlerine karşı dayanıklılık sınamalarını gerektirmektedir. Bu bölümün katkısı, sınanacak ilişkilerin haritasını çıkarmakla sınırlıdır.

KAYNAKÇA

Autor, D., Dorn, D., Katz, L. F., Patterson, C., & Van Reenen, J. (2020). The fall of the labor share and the rise of superstar firms. *The Quarterly Journal of Economics, 135(2)*, 645–709.Doi:10.1093/qje/qjaa004

Baldwin, R. (2016). *The great convergence: Information technology and the new globalization*. Belknap Press of Harvard University Press.

Boldrin, M., & Levine, D. K. (2008). *Against intellectual monopoly.* Cambridge University Press.

Branstetter, L. (2018). China's "forced" technology transfer problem - and what to do about it. *Policy Brief, 18-13*. Peterson Institute for International Economics.

Chang, H.-J. (2002). *Kicking away the ladder: Development strategy in historical perspective*. Anthem Press.

Corrado, C. A., Haskel, J., Iommi, M., & Jona Lasinio, C. (2012). Intangible capital and growth in advanced economies: Measurement and comparative results. *CEPR*.

De Loecker, J., Eeckhout, J., & Unger, G. (2020). The rise of market power and the macroeconomic implications. *The Quarterly Journal of Economics, 135(2)*, 561-644. Doi: 10.1093/qje/qjz041

Durand, C., & Milberg, W. (2020). Intellectual monopoly in global value chains. *Review of International Political Economy, 27(2)*, 404–429. Doi: 10.1080/09692290.2019.1660703

Dünya Bankası, World Development Indicators. BX.GSR.ROYL.CD ve BM.GSR.ROYL.CD serileri. https://databank.worldbank.org

Dünya Bankası. (2020). World Development Report 2020: Trading for development in the age of global value chains. World Bank.

Federal Reserve Bank of St. Louis (FRED). LABSHPUSA156NRUG, CPATAX, Y001RC1A027N-BEA ve GDPA serileri. https://fred.stlouisfed.org

Gereffi, G., Humphrey, J., & Sturgeon, T. (2005). The governance of global value chains. *Review of International Political Economy, 12(1)*, 78-104. Doi: 10.1080/09692290500049805

Haskel, J., & Westlake, S. (2018). *Capitalism without capital: The rise of the intangible economy.* Princeton University Press. Doi: 10.5559/di.28.1.09

Irwin, D. A. (2004). [Kicking away the ladder: Development strategy in historical perspective kitabının değerlendirmesi]. EH.*Net Reviews. https://eh.net/book_reviews/kicking-away-the-ladder-development-strategy-in-historical-perspective/*

Jiang, K., Keller, W., Qiu, L. D., & Ridley, W. (2018). International joint ventures and internal versus external technology transfer: *Evidence from China (CEPR Discussion Paper No. 12809)*. Centre for Economic Policy Research.

Kaplinsky, R. (2000). Globalisation and unequalisation: What can be learned from value chain analysis? *The Journal of Development Studies, 37(2)*, 117–146. Doi: 10.1080/713600071

Koopman, R., Wang, Z., & Wei, S.-J. (2014). Tracing value-added and double counting in gross exports. *American Economic Review, 104(2)*, 459–494. Doi: 10.1257/aer.104.2.459

Kraemer, K. L., Linden, G., & Dedrick, J. (2011). Capturing value in global networks: Apple's iPad and iPhone *(Working Paper)*. Personal Computing Industry Center, University of California, Irvine.

Moon, S. (2008). Does TRIPS Art. 66.2 encourage technology transfer to LDCs? An analysis of country submissions to the TRIPS Council (1999–2007) (Policy Brief No. 2). UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development.

Mudambi, R. (2008). Location, control and innovation in knowledge-intensive industries. *Journal of Economic Geography, 8(5)*, 699–725. Doi: 10.1093/jeg/lbn024

Pagano, U. (2014). The crisis of intellectual monopoly capitalism. *Cambridge Journal of Economics, 38(6)*, 1409–1429. Doi: 10.1093/cje/beu025

Rikap, C. (2021). *Capitalism, power and innovation: Intellectual monopoly capitalism uncovered*. Routledge.

Sell, S. K. (2003). *Private power, public law: The globalization of intellectual property rights*. Cambridge University Press.

Teece, D. J. (1986). Profiting from technological innovation: Implications for integration, collaboration, licensing and public policy. *Research Policy, 15(6),* 285–305. Doi: 10.1016/0048-7333(86)90027-2

Tørsløv, T. R., Wier, L. S., & Zucman, G. (2023). The missing profits of nations. *The Review of Economic Studies, 90(3),* 1499–1534. Doi: 10.1093/restud/rdac049

Ye, M., Meng, B., & Wei, S.-J. (2015). Measuring smile curves in global value chains *(IDE Discussion Paper No. 530)*. Institute of Developing Economies.

Bölüm 5

ULUS DEVLET-FEDERALİZM SARMALINDAN BÖLGESEL İKTİSADİ ENTEGRASYONA: AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALASSA AŞAMALARI, SPILLOVER MEKANİZMASI VE OPTİMAL PARA ALANI

Efe Can MÜDERRİSOĞLU[1]

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılında Avrupa, siyasi bir enkazın yanı sıra derin bir iktisadi tahribatla da karşı karşıyaydı: sanayi üretim kapasitesinin büyük bölümü savaş ekonomisine kilitlenmiş, kıta içi ticaret ağları parçalanmış, ödemeler dengesi açıkları kronikleşmiş ve çoğu Avrupa devleti dolar darboğazı nedeniyle yeniden inşa için gerekli ithalatı dahi finanse edemez hale gelmişti (Eichengreen, 2007). Marshall Planı çerçevesinde sağlanan dış finansman, kısa vadeli bir nefes alma imkânı sunsa da kalıcı çözümün kıta içi piyasaların yeniden birbirine bağlanmasından geçtiği hızla anlaşılmıştı. Bu iktisadi zorunluluk, savaş sonrası dönemde Avrupa'da rekabet eden iki yöntem tartışmasının da zeminini oluşturmuştur. Spinelli'nin fikirleri doğrultusunda bazı siyaset yapıcı ve düşünürler entegrasyonun anayasal bir sıçramayla, ulusüstü bir siyasi yapının doğrudan kurulmasıyla sağlanabileceğini savunurken, Monnet'nin öncülüğünde bir diğer grup sektörel ve işlevsel adımların birikimli etkisiyle piyasaların kademeli olarak kaynaşacağını öngörmüştür (Arısoy, 2010).

Bu iki yöntem tartışması, iktisat literatüründe Balassa'nın (1961) önerdiği bölgesel entegrasyon aşamaları teorisiyle birlikte okunduğunda daha somut bir analitik zemine oturmaktadır. Balassa'ya göre bölgesel entegrasyon, serbest ticaret bölgesinden gümrük birliğine, oradan ortak pazara, iktisadi birliğe ve nihayetinde tam ekonomik entegrasyona uzanan doğrusal bir dizi aşamadan geçmekte ve her aşama, üye devletlerin ulusal politika araçları üzerindeki kontrolünü kademeli olarak sınırlandırmaktadır (Balassa, 1961). Bu çerçeveden bakıldığında Avrupa

[1] Dr. Öğr. Üyesi., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, emuderrisoglu@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000-0003-0078-4493

DOI: 10.37609/akya.4406.c20755

Çalışmanın ikinci tezi, bu sürecin bugününe ilişkindir. Balassa›nın (1961) beş aşamalı sınıflandırması esas alındığında, AB›nin ticaret politikasında (gümrük birliği), faktör hareketliliğinde (ortak pazar) ve kısmen para politikasında (ekonomik birlik) ileri düzey bir entegrasyona ulaştığı, ancak mali ve bütçesel entegrasyonu gerektiren beşinci aşamaya (tam iktisadi entegrasyona) geçemediği görülmektedir. Bu eksiklik soyut bir kurumsal zafiyet değil, Mundell›in (1961) OCA kriterleri çerçevesinde ampirik olarak da doğrulanan yapısal bir kırılganlıktır. Euro Bölgesi borç krizi, düşük emek hareketliliği, katı ücret yapıları ve yetersiz mali transfer mekanizmasının bir araya geldiği bir ortamda, asimetrik şokların çekirdek-çevre ayrışmasına dönüştüğünü göstermiştir (De Grauwe, 2013). Dolayısıyla AB, bu çalışmanın ikinci savı bağlamında, bir uluslararası örgütten fazlası ancak Balassa›nın tanımladığı anlamda tam bir iktisadi birlikten de eksik, asimetrik bir bölgesel entegrasyon modeli olarak tanımlanabilmektedir. Bir başka ifade ile AB ticarette ve parada derinleşen, mali egemenlikte sığ kalan bir yapı görüntüsüne sahiptir.

Bu bulgu, çalışmayı daha geniş bir iktisadi bölgeselcilik tartışmasına da bağlamaktadır. Hettne ve Söderbaum'un (2000) öncülük ettiği yeni bölgeselcilik yaklaşımı, bölgesel entegrasyonu artık Balassa'nın öngördüğü gibi doğrusal ve tekil bir doğrultuda ilerleyen bir süreç olarak değil, devlet, piyasa ve sivil toplum aktörlerinin çok katmanlı ve çoğu zaman çelişkili taleplerinin ürettiği, hızları ve derinlikleri politika alanına göre değişen bir süreç olarak kavramsallaştırmaktadır. AB deneyimi, tam da bu çok hızlılık ve değişken geometri olgusunun en gelişmiş örneğini oluşturmaktadır: Stubb'ın (1996) farklılaştırılmış entegrasyon kategorileri (çok hızlı entegrasyon, değişken geometri, à la carte katılım) Birliğin Euro Bölgesi'nde, Schengen'de ve mali politikada eş zamanlı olarak gözlemlenebilmektedir. Bu açıdan AB, klasik bölgesel entegrasyon teorisinin doğrusal varsayımlarını sınayan, ancak aynı zamanda bu varsayımların neden ve nerede kırıldığını da gösteren en zengin vaka olmayı sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

AB Komisyonu. (2022). The European Union: What it is and what it does. Publications Office of the European Union.

Akdemir, E. ve Genç, Ö. (2011). Avrupa bütünleşmesi. Ç. Erhan, B. Kızılırmak ve D. Senemoğlu (Ed.), *Avrupa Birliği temel konular* içinde. İmaj Yayınevi.

Akdoğan, M. (2010). Avrupa Birliği ve Birlik üyesi devletler arasında egemenlik ilişkisi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, *6*(24), 55-76.

Akgül, Ö. (2007). Avrupa Birliği ülkelerinin yetkilerini güvenlik gerekçesiyle tümüyle Avrupa Birliği'ne devretmedikleri alanlar üzerine bir çözümleme. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 3(6), 189-218.

Alganer, Y. ve Çetin, M. Ö. (2007). Avrupa'da birlik ve bütünleşme hareketleri (I). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *23*(2), 285-306.

Arısoy, A. (2010). Avrupa'da federalizm geleneği ve Avrupa bütünleşmesinde federalist akımlar. *Ege Akademik Bakış*, *10*(4), 1195-1206.

Arpaia, A., Kiss, A., Palvolgyi, B., & Turrini, A. (2016). Labour mobility and labour market adjustment in the EU. IZA Journal of Migration, 5, 21. https://doi.org/10.1186/s40176-016-0069-8

Balassa, B. (1961). *The theory of economic integration*. Richard D. Irwin.

Baldwin, R., & Wyplosz, C. (2019). The economics of European integration (6. bs.). McGraw-Hill Education.

Blanchard, O. J. ve Katz, L. F. (1992). Regional evolutions. *Brookings Papers on Economic Activity*, *1992*(1), 1-75. https://doi.org/10.2307/2534556

De Grauwe, P. (2013). Design failures in the Eurozone: Can they be fixed? (LEQS Paper No. 57/2013). London School of Economics and Political Science. http://ssrn.com/abstract=2215762

De Grauwe, P. (2018). *Economics of monetary union* (12. bs.). Oxford University Press.

Dinç, C. (2011). Sivil güç-realist oyuncu ikileminde Avrupa Birliği'nin küresel konumu üzerine tartışmalar. Uluslararası Hukuk ve Politika, 7(28), 89 - 124.

Eichengreen, B. (2007). *The European economy since 1945: Coordinated capitalism and beyond*. Princeton University Press.

Frankel, J. A. ve Rose, A. K. (1998). The endogeneity of the optimum currency area criteria. *The Economic Journal*, *108*(449), 1009-1025. https://doi.org/10.1111/1468-0297.00327

Genschel, P., Kemmerling, A., & Seils, E. (2011). Accelerating downhill: How the EU shapes corporate tax competition in the Single Market. Journal of Common Market Studies, 49(3), 585–606. https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2010.02136.x

Haas, E. B. (1958). *The uniting of Europe: Political, social, and economic forces, 1950–1957*. Stanford University Press.

Hettne, B. ve Söderbaum, F. (2000). Theorising the rise of regionness. *New Political Economy*, *5*(3), 457-472. https://doi.org/10.1080/713687778

Kaya, A., Aydın-Düzgit, S., Gürsoy, Y. ve Onursal-Beşgül, Ö. (2016). Giriş. A. Kaya, S. Aydın-Düzgit, Y. Gürsoy ve Ö. Onursal-Beşgül (Ed.), Avrupa Birliği'ne giriş: Tarih, kurumlar ve politikalar (3. bs.) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. ss. 1–22.

Kenen, P. B. (1969). The theory of optimum currency areas: An eclectic view. R. A. Mundell ve A. K. Swoboda (Ed.), *Monetary problems of the international economy* içinde (s. 41-60). University of Chicago Press.

Krugman, P. R., Obstfeld, M. ve Melitz, M. J. (2018). *International economics: Theory and policy* (11. bs.). Pearson.

Lane, P. R. (2012). The European sovereign debt crisis. *Journal of Economic Perspectives*, *26*(3), 49-68. https://doi.org/10.1257/jep.26.3.49

Lindberg, L. N. (1963). *The political dynamics of European economic integration*. Stanford University Press.

Mason, H. L. (1955). *The European Coal and Steel Community: Experiment in supranationalism*. Martinus Nijhoff.

Mattli, W. (1999). *The logic of regional integration: Europe and beyond*. Cambridge University Press.

Moravcsik, A. (1998). *The choice for Europe: Social purpose and state power from Messina to Maastricht*. Cornell University Press.

Mundell, R. A. (1961). A theory of optimum currency areas. *The American Economic Review*, *51*(4), 657-665.

Nye JS. (1970). Comparing Common Markets: A Revised Neo-Functionalist Model. International Organization. 24(4):796-835. doi:10.1017/S0020818300017537

Panayi, C. H. J. (2023). Corporate tax reform in the European Union: Are the stars finally aligned? Yearbook of European Law, 42, 232–261. https://doi.org/10.1093/yel/yead006

Pelkmans, J. (2006). *European integration: Methods and economic analysis* (3. bs.). Financial Times / Prentice Hall.

Pinder, J. (1968). Positive integration and negative integration: Some problems of economic union in the EEC. *The World Today*, *24*(3), 88-110.

Stubb, A. C.-G. (1996). A categorization of differentiated integration. *Journal of Common Market Studies*, *34*(2), 283-295. https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1996.tb00573.x

Tinbergen, J. (1965). *International economic integration* (2. bs.). Elsevier.

Tranholm-Mikkelsen, J. (1991). Neo-functionalism: Obstinate or obsolete? A reappraisal in the light of the new dynamism of the EC. Millennium: Journal of International Studies, 20(1), 1–22. https://doi.org/10.1177/03058298910200010201

Tsoukalis, L. (1997). *The new European economy revisited* (3. bs.). Oxford University Press.

Weiler, J. H. H. (1991). The transformation of Europe. *The Yale Law Journal*, *100*(8), 2403-2483. https://doi.org/10.2307/796898

Wilson, K. ve van der Dussen, J. (Ed.). (1995). *The history of the idea of Europe* (Gözden geçirilmiş bs.). Routledge.

Bölüm 6

GÖÇMEN EV İŞÇİLERİNİN İŞVEREN DEĞİŞTİRME OLANAKLARI VE ÇALIŞMA KOŞULLARI

Batuhan Enes GÜVEN[1]

GİRİŞ

Göçmen ev işçiliğinde işe girme ve işten ayrılma olanakları farklı kurallara bağlı olabilir. İşe yerleştirme kuruluşu bir kadının başka bir ülkede çalışmasını sağlarken, aynı işçinin varış ülkesinde başka bir işverene geçmesini engellemeye çalışabilir. Jones, Ksaifi ve Clark'ın (2023) Bangladeş, Ürdün ve Lübnan arasındaki işe alım süreçlerini inceleyen araştırması, bu çelişkiyi aracıların gelirleri ve işverene karşı üstlendikleri yükümlülüklerle açıklamaktadır. Sınır ötesinde iş bulmayı kolaylaştıran aracılık ilişkisi, işe başladıktan sonra işverene bağımlılığı güçlendirebilmektedir.

Göçmen ev işçiliği bu sorunun hane düzeyindeki karşılığını incelemeye olanak verir. İşçinin çalıştığı yer ile barındığı yer aynı olduğunda, istihdam ilişkisi günlük yaşamının düzenlenmesini de beraberinde getirir. Çalışma saatleri, dinlenme zamanı, dışarı çıkabilme ve kişisel belgelerini elinde tutabilme, işin ücret dışı özelliklerine ek olarak başka bir iş aramanın koşullarını da etkileyebilir. Parreñas'ın (2017) işveren sponsorluğu ve hane içi bağımlılık analizi ile Mantouvalou'nun (2015) işverenden ayrıldıktan sonraki güvencesizliği inceleyen görüşmeleri, bu bağlantının farklı yönlerini göstermektedir.

Ev işçiliğinin uluslararası iktisat bakımından önemi, hizmeti sunan göçmen ile hizmeti satın alan hanenin emek arzı kararlarının birbirine bağlı olmasından kaynaklanır. Cortés ve Tessada (2011), Amerika Birleşik Devletleri'nde düşük eğitimli göçmen arzındaki artışın yüksek ücretli kadınların ücretli çalışmaya ayırdığı süreyle ilişkisini inceler. Cortés ve Pan (2013) ise Hong Kong'da göçmen ev işçilerine erişimin annelerin istihdamındaki rolünü araştırır. Bu çalışmalar, göçün etkilerinin yalnızca aynı işi yapan yerli ve göçmen işçilerin rekabeti

[1] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, batuhaneguven@gmail.com, ORCID iD: 0009-0004-5319-7238

DOI: 10.37609/akya.4406.c20756

Bölümün karşılaştırmalı değerlendirmesi, işveren değiştirme olanağının hukuki izin, iş arama koşulları ve aracıların çıkarları birlikte ele alınarak açıklanabileceğini ortaya koymaktadır. Ev ve bakım hizmetlerinin varış ülkesindeki emek arzına katkısı ile göçmen işçinin bu hizmeti hangi koşullarda sunduğu aynı dağılım sorununun parçalarıdır. Göçten doğan kazançların değerlendirilmesinde, çalışanın elde ettiği gelir kadar daha iyi bir işi seçebilmesi ve istemediği bir istihdam ilişkisini sonlandırabilmesi de hesaba katılmalıdır.

KAYNAKÇA

Bazzi, S., Cameron, L., Schaner, S. ve ark. (2026). Information, intermediaries, and international migration. *Journal of the European Economic Association*, jvag024. Çevrim içi erken yayın. https://doi.org/10.1093/jeea/jvag024

Browne, I. & Misra, J. (2003). The intersection of gender and race in the labor market. *Annual Review of Sociology, 29*, 487–513. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100016

Burbano, V. C., Koo, W. W. & Luo, J. (2026). A platform rating system and vulnerable workers: Evidence from field experiments in Singapore. *Organization Science, 37*(4), 1511–1532. https://doi.org/10.1287/orsc.2023.18153

Cortés, P. (2023). Immigration, household production, and native women's labor market outcomes: A survey of a global phenomenon. *European Economic Review, 158*, 104545. https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2023.104545

Cortés, P. & Pan, J. (2013). Outsourcing household production: Foreign domestic workers and native labor supply in Hong Kong. *Journal of Labor Economics, 31*(2), 327–371. https://doi.org/10.1086/668675

Cortés, P. & Tessada, J. (2011). Low-skilled immigration and the labor supply of highly skilled women. *American Economic Journal: Applied Economics, 3*(3), 88–123. https://doi.org/10.1257/app.3.3.88

GOV.UK. (t.y.). Overseas Domestic Worker visa: Overview. 18 Eylül 2026 tarihinde https://www.gov.uk/overseas-domestic-worker-visa adresinden erişilmiştir.

Handapangoda, W. (2026). Producing and shaping migrant domestic workers' everyday lives: The role of the migration broker. *Economy and Society, 55*(2), 324–346. https://doi.org/10.1080/03085147.2026.2631337

International Labour Organization. (2011). Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189). 18 Eylül 2026 tarihinde https://www.ilo.org/media/346671/download adresinden erişilmiştir.

Jones, K., Ksaifi, L. & Clark, C. (2023). "The biggest problem we are facing is the running away problem": Recruitment and the paradox of facilitating the mobility of immobile workers. *Work, Employment and Society, 37*(4), 841–857. https://doi.org/10.1177/09500170221094764

Mantouvalou, V. (2015). "Am I free now?" Overseas domestic workers in slavery. *Journal of Law and Society, 42*(3), 329–357. https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2015.00714.x

Ministry of Manpower. (t.y.). Transfer a migrant domestic worker (MDW) directly to a new employer. 18 Eylül 2026 tarihinde https://www.mom.gov.sg/passes-and-permits/work-permit-for-foreign-domestic-worker/transfer-to-a-new-employer adresinden erişilmiştir.

Naidu, S., Nyarko, Y. & Wang, S.-Y. (2016). Monopsony power in migrant labor markets: Evidence from the United Arab Emirates. *Journal of Political Economy, 124*(6), 1735–1792. https://doi.org/10.1086/688877

Niezna, M. (2022). Paper chains: Tied visas, migration policies, and legal coercion. *Journal of Law and Society, 49*(2), 362–384. https://doi.org/10.1111/jols.12366

Parreñas, R. S. (2000). Migrant Filipina domestic workers and the international division of reproductive labor. *Gender & Society, 14*(4), 560–580. https://doi.org/10.1177/089124300014004005

Parreñas, R. S. (2017). The indenture of migrant domestic workers. *WSQ: Women's Studies Quarterly, 45*(1–2), 113–127. https://doi.org/10.1353/wsq.2017.0031

Parreñas, R. S. (2021). *Unfree: Migrant domestic work in Arab states*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Shrestha, S. A. & Yang, D. (2019). Facilitating worker mobility: A randomized information intervention among migrant workers in Singapore. *Economic Development and Cultural Change, 68*(1), 63–91. https://doi.org/10.1086/700620

Tan, S. J. (2023). When the home is also the workplace: Women migrant domestic workers' experiences with the "live-in" policy in Singapore and Hong Kong. *Anti-Trafficking Review*, (20), 75–91. https://doi.org/10.14197/atr.201223205

Wee, K., Goh, C. & Yeoh, B. S. A. (2020). Translating people and policy: The role of maid agents in brokering between employers and migrant domestic workers in Singapore's migration industry. *International Migration Review, 54*(4), 992–1015. https://doi.org/10.1177/0197918319897570

Bölüm 7

KAPSAYICI KURUMLAR ÇERÇEVESİNE TAMAMLAYICI HALKA: SOSYAL SERMAYE*

Gökhan DÜZÜ[1]

GİRİŞ

Adam Smith'in "Uluslar'ın Zenginliği"'nden günümüzde Acemoğlu ve Robinson'ın "Uluslar'ın Düşüşü"'ne kadar hala devam edegelen, bir ulusun neden başarılı olduğu ya da neden başarısız olduğu konusu her zaman modern İktisat'ın temel tartışma konularından biri olagelmiştir. Adam Smith'ten günümüze ülkeler arasındaki bu gelişme farklılıkları; geleneksel büyüme yaklaşımlarında ülkeler arasındaki gelir ve refah farklılıklarını sermaye birikimi, teknolojik gelişme ve beşerî sermaye gibi yakın belirleyiciler üzerinden açıklarken, kurumsal iktisat literatürü söz konusu faktörlerin gerisinde yer alan kuralların, teşvik yapılarının ve siyasal güç ilişkilerinin önemine dikkat çekmiştir. Bu çerçevede kurumlar, ekonomik aktörlerin kararlarını biçimlendiren ve ekonomik kaynakların toplum içinde nasıl dağıtılacağını etkileyen temel yapılar olarak kalkınma tartışmalarının merkezine yerleşmiştir.

Bu kitap bölümünde de günümüzde en güncel yaklaşım sayılabilecek kurumsal farklılık yaklaşımına Daron Acemoğlu ve James A. Robinson'ın (2013) tezleri üzerinden bakılacaktır. Yazarlara göre uluslar arasındaki 'gelişim'[2] farklılıkları uzun vade için politik ve iktisadı kurumların niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu yaklaşıma göre kapsayıcı (inclusive institutions) siyasi ve ekonomik kurumlara sahip ülkeler, fırsatlar yaratır, hakları korur, yenilikçiliği teşvik eder ve insanların

* Bu çalışmanın bir kısmı "Sosyal Sermaye ve Bölgesel Gelişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği" isimli tezden türetilmiştir.

1 Öğr. Gör. Dr., Doğuş Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, gokhanduzu@dogus.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9246-9364

2 İktisat literatüründe büyüme ve kalkınma elbette farklı kavramlara işaret etmektedir. Ancak ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarından bahsederken bu ayrım flulaşmakta ve her iki kavramın birbirinin yerine kullanılabildiği görülmektedir. Çalışmanın konusu bu tartışma olmadığından buna ayrıyeten değinilmeyecektir. Ancak kalkınma daha geniş bir kavram olduğundan daha çok kalkınma, gelişim veya gelişme gibi daha genel ifadeler tercih edilmiştir.

DOI: 10.37609/akya.4406.c20757

üreten bağ kurucu sosyal sermaye ise dışlayıcı kurumların kendilerini yeniden üretmelerini sağlayan kısır döngünün toplumsal mekanizmalarından birini oluşturabilir.

Bu nedenle kalkınma politikalarının yalnızca "doğru kurumların" formel olarak kurulmasına odaklanması yeterli olmayabilir. Farklı toplumsal kesimler arasında güveni, etkileşimi ve iş birliğini artıran; sivil katılımı destekleyen, kamu kurumları ile vatandaşlar arasındaki ilişkileri kişisel bağlantılardan ziyade tarafsız kurallara dayandıran bir toplumsal yapının geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Böyle bir bakış açısı sosyal sermayeyi kalkınmanın tek başına belirleyicisi olarak görmek yerine, kurumsal kapsayıcılığın toplumsal zemini ve aynı zamanda onun tarafından şekillendirilen dinamik bir unsur olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Bu karşılıklı etkileşimin daha ayrıntılı biçimde incelenmesi ise sosyal sermaye, kurumsal kalite ve uluslararası ekonomik bütünleşme arasındaki ilişkileri ele alacak gelecekteki ampirik çalışmalar açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2013). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty.* Crown Currency.

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2019). Rents and economic development: the perspective of Why Nations Fail. *Public Choice*, 181(1), 13-28.

Akçomak, I.S. & B. Ter Weel (2009). Social capital, innovation and growth: Evidence from Europe. *European Economic Review,* 53(5), 544-567.

Arayankalam, J., & Baruah, A. (2026). E-participation as a driver of economic growth: a cross-country study. *Applied Economics*, *58*(6), 1162-1176.

Aldridge, S., Halpern, D., & Fitzpatrick, S. (2002). Social capital: A discussion paper. *London, England: Performance and Innovation Unit*, 1-81.

Ballarino, G., & Schadee, H. (2005). Civicness and economic performance. A longitudinal analysis of Italian provinces, 1980–2000. *European Sociological Review*, *21*(3), 243-257.

Besley, T., & Persson, T. (2009). The origins of state capacity: Property rights, taxation, and politics. *American economic review*, *99*(4), 1218-1244.

Boas, T. C. (2007). Conceptualizing continuity and change: The composite-standard model of path dependence. *Journal of theoretical Politics*, *19*(1), 33-54.

Boettke, P. J., & Candela, R. A. (2020). Productive specialization, peaceful cooperation and the problem of the predatory state: Lessons from comparative historical political economy. *Public Choice*, *182*(3), 331-352.

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* içinde (241–258. ss.). New York: Greenwood Press

Capoccia, G., & Kelemen, R. D. (2007). The study of critical junctures: Theory, narrative, and counterfactuals in historical institutionalism. *World politics*, *59*(3), 341-369.

Claridge, T. (2004). Social capital and natural resource management. *Unpublished Thesis, University of Queensland, Brisbane, Australia*.

Claridge, T. (2018). Criticisms of social capital theory: and lessons for improving practice. *Social capital research*. Erişim adresi: https://www.academia.edu/download/125433853/Criticisms-of-social-capital-theory.pdf

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, *94*, S95-S120.

Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Harvard University Press.

Crowley, F., & Walsh, E. (2024). Tolerance, social capital, and life satisfaction: a multilevel model from transition countries in the European Union. *Review of Social Economy*, *82*(1), 23-50.

Cummings, C. (2025). Understanding power, culture and institutional change: a revised approach to political settlements analysis. *New political economy*, *30*(1), 114-126.

De Blasio, G., & Nuzzo, G. (2010). Historical traditions of civicness and local economic development. *Journal of Regional Science*, *50*(4), 833-857.

De Sousa, J., Guillin, A., Lochard, J., & Silve, A. (2023). Trust and specialization in complexity: Evidence from US states. *Journal of Economic Behavior & Organization*, *216*, 332-353.

Dinda, S. (2008). Social capital in the creation of human capital and economic growth: A productive consumption approach. *The Journal of Socio-Economics*, *37*(5), 2020-2033.

Duanhong, Z., Bowen, S & Hongwei, G. (2025). The institutional evolution of chinese university data governance: an analytical framework based on historical institutionalism. *Education Sciences*, *15*(7), 891.

Field, J. (2003). *Social capital*. Routledge.

Frensch, R., Horvath, R., & Huber, S. (2021). Openness effects on the rule of law: Size and patterns of trade. *International Review of Law and Economics*, *68*, 106027.

Grootaert, C., & Van Bastelaer, T. (Ed.) (2002). *The role of social capital in development: An empirical assessment*. Cambridge University Press.

Halpern, D. (2005) *Social capital*. Polity Press.

Hjerppe, R. (1998). Social Capital and Economic Growth. Discussion Papers 183, VATT Institute for Economic Research. Erişim adresi: https://ideas.repec.org/p/fer/dpaper/183.html

Huidobro, J. O., Antonioni, A., Lipari, F., & Tamarit, I. (2021, November). A Networked Global Economy: The Role of Social Capital in Economic Growth. In *International Conference on Complex Networks and Their Applications* (pp. 780-791). Cham: Springer International Publishing.

Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2005). Governance matters IV: governance indicators for 1996-2004. *World bank policy research working paper series*, (3630).

Khan, M. (2010). Political settlements and the governance of growth-enhancing institutions. *London: SOAS*.

Kingston, C. (2005). Social capital and corruption: theory, and evidence from India. *Amherst College*.

Knack, S. & P. Keefer (1997) Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*, 1251-1288.

Kobeissi, N., Hasan, I. & Wang, B. (2023). Social capital and regional innovation: evidence from private firms in the US. *Regional Studies*, *57*(1), 57-71.

KOF Swiss Economic Institute. (2026). *KOF Globalisation Index Data set*. ETH Zurich.

Kolovich, L., & Rodriguez-Tejedo, I. (2012). *Trade Under Uncertainty: Legal Institutions Matter*. Fundación de las Cajas de Ahorros.

La Porta, R., F. Lopez-de-Silanes & A. Shleifer (1997). Trust in Large Organisations. *American Economic Review Papers and Proceedings*, 87(2), 333-338.

Muthuri, J. N., Matten, D., & Moon, J. (2009). Employee volunteering and social capital: Contributions to corporate social responsibility. *British Journal of Management*, *20*(1), 75-89.

Navarro, V. (2002). A critique of social capital. *International Journal of Health Services*, *32*(3), 423-432.

OECD. (2001). *The well-being of nations: The role of human and social capital*. OECD Publishing.

Oman, C. & C. Arndt (2006). Governance Indicators for Development, *OECD Development Centre Policy Insights*, No. 33, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/244762742121.

Paxton, P. (2002). Social capital and democracy: An interdependent relationship. *American Sociological Review*, *67*(2), 254-277.

Plaček, M., Vaceková, G. & Valentinov, V., (2024). Historical institutionalism: A tool for researching the nonprofit sector in times of pandemic. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, *37*(4), 926-940.

Poder, T. G. (2011). What is really social capital? A critical review. *The American Sociologist*, *42*(4), 341-367.

Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 1-24.

Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The collapse and revival of American community.* Simon & Schuster.

Putnam, R. (1993). The prosperous community: Social capital and public life. K. Blair, R. M. Murphy & J. Almjeld (Ed.), *Cross currents: Cultures, communities, technologies* içinde. Cengage Learning.

Putnam, R. (2001). Social capital: Measurement and consequences. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 41-51.

Putnam, R., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1992). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.

Rodrik, D. (1999). *The New Global Economy and Developing Countries: Making Openness Work*. Overseas Development Council. https://doi.org/10.56021/9781565170278.

Rodrik, D. (2007). *How to save globalization from its cheerleaders*. KSG Working Paper No. RWP07-038. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1019015

Rodrik, D. (2011). *The globalization paradox: why global markets, states, and democracy can't coexist*. Oxford University Press.

Rothstein, B., & Stolle, D. (2008). The state and social capital: An institutional theory of generalized trust. *Comparative Politics*, *40*(4), 441-459.

Rupasingha, A., S.J. Goetz & D. Freshwater (2006). The Production of Social Capital in US Counties. *The Journal of Socio-economics*, 35(1), 83-101

Samadi, A. H., & Alipourian, M. (2021). Measuring institutional quality: a review. Dynamics of institutional change in emerging market economies: theories, concepts and mechanisms, 143-171.

Saukani, N., & Ismail, N. A. (2019). Identifying the components of social capital by categorical principal component analysis (CATPCA). *Social Indicators Research*, *141*, 631-655.

Schuller, T. (2001). The complementary roles of human and social capital. *Canadian Journal of Policy Research*, *2*(1), 18-24.

Schuller, T., Baron, S., & Field, J. (2000). Social capital: a review and critique. *Social capital: critical perspectives*, 1-39.

Siisiainen, M. (2003). Two concepts of social capital: Bourdieu vs. Putnam. *International Journal of Contemporary Sociology, 40*(2), 183-204.

SolAbility. (2026). *Global Sustainable Competitiveness Index: Social Capital Index dataset*. GSCI Portal. https://gsci.solability.com/

Sorensen, A. (2015). Taking path dependence seriously: An historical institutionalist research agenda in planning history. *Planning perspectives*, *30*(1), 17-38.

The Growth Lab at Harvard University, (2026). "Growth Projections and Complexity Rankings", https://doi.org/10.7910/DVN/XTAQMC, Harvard Dataverse.

Tolbert, C. M., Lyson, T. A., & Irwin, M. D. (1998). Local capitalism, civic engagement, and socioeconomic well-being. *Social Forces*, *77*(2), 401-427.

Weaver, R. (2018). Exploring the elements of social capital: Leverage points and creative measurement strategies for community building and program evaluation. *National Civic Review*, *107*(1), 16-30.

Williamson, O. E. (1993). Transaction cost economics and organization theory. *Industrial and Corporate Change*, *2*(2), 107-156.

World Intellectual Property Organization. (2025). *Global Innovation Index 2025: Innovation at a crossroads dataset*. WIPO Knowledge Repository. https://doi.org/10.34667/tind.58882

World Bank. (2001). *World development report: Attacking poverty*. https://documents1.worldbank.org/curated/en/230351468332946759/pdf/World-development-report-2000-2001-attacking-poverty.pdf

World Bank (2026). *Worldwide Governance Indicators* [Data set]. https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators

World Bank (2026). *GDP per capita (constant LCU* Data set. World Bank Open Data. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KN

Yarcı, S. (2011). Pierre Bourdieu'da sosyal sermaye kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, *6*(1), 125-135.

Zak, P.J. & S. Knack (2001). Trust and Growth. *The Economic Journal*, 111(470), 295-321.

Zheng, W. (2010). A social capital perspective of innovation from individuals to nations: where is empirical literature directing us?. *International Journal of Management Reviews*, *12*(2), 151-183.

Bölüm 8

GIDA GÜVENCESİ, TARIM TİCARETİ VE KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER: TARIM DESTEKLERİ VE GIDA KRİZLERİ PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Ezgi DEMİRAL AKTAN[1]

GİRİŞ

İklim değişikliğinin getirdiği ekolojik tahribat, jeopolitik gerilimler, tedarik zinciri aksamaları ve makroekonomik dalgalanmalar 21. yüzyılda tarım sektörü ve gıda sisteminin küresel düzlemde karşılaştığı önemli sorunlardandır. Tarım sektörü, yalnızca bir iktisadi faaliyet alanı olmanın ötesinde; gıda güvencesi, ulusal güvenlik ve toplumsal refahın sürdürülebilirliği açısından stratejik bir konuma sahiptir. Nitekim son yıllarda sıklıkla tecrübe edilen küresel gıda krizleri, gıdaya erişim ve gıda arzı sorunlarının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki derin yapısal eşitsizliklerle doğrudan bağlantılı olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Tarımsal üretim ve tarım ticareti gıda güvencesinin sağlanmasında uluslararası bağlamda önemli bir işlev üstlenmekle birlikte, piyasa mekanizmasının tek başına adil bir dağılım yaratamadığı görülmektedir. Ülkelerin küresel pazarlardaki rekabet güçleri; üretim ölçeği, teknolojik altyapı ve iş gücü verimliliği gibi unsurların yanı sıra, uyguladıkları tarımsal destek politikaları doğrultusunda şekillenmektedir. Özellikle gelişmiş ekonomilerin kendi üreticilerini yüksek miktarlı sübvansiyonlar, girdi desteği ve korumacı dış ticaret araçlarıyla desteklemesi; küresel tarım piyasalarında fiyat mekanizmasını bozmakta ve kamusal mali kaynakları kısıtlı olan gelişmekte olan ülkelerin aleyhine bir yapısal dezavantaj yaratmaktadır. Bu durum, piyasa odaklı tarım ticaretinin taraflar arasında dengeli bir gelir aktarımı sağlamaktan ziyade, küresel eşitsizlikleri pekiştiren bir araca dönüşmesine yol açmaktadır.

Yaşanan dışsal şoklar ve artan maliyet baskıları karşısında üreticilerin kırılganlığını azaltmak ve gıda krizlerinin yıkıcı etkilerini hafifletmek amacıyla

[1] Araş. Gör. Dr., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, edemiral@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000- 0001-7822-7967

DOI: 10.37609/akya.4406.c20758

değişikliği gibi dışsal şoklar karşısındaki kırılganlıklarının giderilmesine yönelik politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

ASTI. (2022). *Boosting Invesment in Agriculture Research in Africa: Building a Case for Increased Investment in Agricultural Research in Africa.* IFPRI.

Belloumi, M. (2014). *Investigating the Linkage Between Climate Variables and Food Security in ESA Countries.* AGRODEP Working Paper 0004.

Delice, B., & Bayrakdar, S. (2023). Covid-19 Pandemisinin Türkiye'nin Dış Ticaret Performansı Üzerindeki Etkileri. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR), 9*(1), 19-36. https://izlik.org/JA85KH37AP adresinden alındı

Dernek, Z. (2006). Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Tarımsal Gelişmeler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 1*(1), 1-12. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/308845 adresinden alındı

EU. (2023). *Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027).*

European Commission. (2026). *Ensuring Availability and Affordability of Fertilisers*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/agri-food-supply-chain/ensuring-availability-and-affordability-fertilisers_en adresinden alındı

FAO. (2016). *The State of Food and Agriculture 2016: Climate change, agriculture and Food Security.*

FAO. (2017). *The future of food and agriculture: Trends and challenges.* Rome.

FAO. (2018). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2018.* doi:ISBN 978-92-5-130571-3

FAO. (2022). *New Scenarios on Global Food Security based on Russia-Ukraine Conflict.* https://www.fao.org/director-general/articles/details/new-scenarios-on-global-food-security-based-on-russia-ukraine-conflict/?utm_source=chatgpt.com adresinden alındı

FAO. (2026). *Agricultural Science and Technology İndicators 2004–2023 Global and Regional Trends.* Rome: FAO.

Fuglie, K., Morgan, S., & Jelliffe, J. (2024). *Global Changes in Agricultural Production, Productivity, and Resource Use Over Six Decades.* USDA.

Işın, F., & Öztep, R. (2025). Uluslararası Tarım Ürünleri Ticareti ve Türkiye. A. S. Gün (Dü.) içinde, *Tarım Ekonomisi Alanında Uluslararası Derleme, Araştırma ve Çalışmalar* (s. 41-70). Serüven Yayınevi. doi:ISBN •978-625-8671-49-0

IPCC. (2014). *AR5 Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability.*

Keser, A., Köse, Z., & Aliyev, P. (2024). Doğal afetlerin tetikleyicisi olarak iklim değişikliği ile gıda güvenliği arasındaki ilişkinin incelenmesi: Sahra Altı Afrika örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 15*(1), 215-234. doi:Doi: 10.54688/ayd.1412901

Kulaz, H., & Baran, İ. (2022). Covid-19 Salgını Öncesi ve Sonrasında Yemeklik Tane Baklagillerin Üretim Durumu. T. Eryiğit, E. Oral, & F. Altuner (Dü) içinde, *Doğal Afetler, Salgın Hastalıklar ile Savaşların Tarımsal Üretim ve Ekonomi Üzerine Etkileri* (s. 25-44). İKSAD Yayınevi.

Kumar, A., & Sharma, P. (2013). Impact of Climate Variation on Agricultural Productivity and Food Security in Rural India. *Economics Discussion Papers, No.2013-43.* doi:http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4144089

Matthews, A. (2017). The Development-related Impacts of EU Agricultural Subsidies. TEP Working Paper No. 1617.

OECD. (2022). *The Impacts and Policy Implications of Russia's Aggression Against Ukraine on Agricultural Markets.* https://www.oecd.org/en/publications/the-impacts-and-policy-implications-of-russia-s-aggression-against-ukraine-on-agricultural-markets_0030a4cd-en/full-report.html#section-d1e159 adresinden alındı

OECD. (2025). *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025: Making the Most of the Trade and Environment Nexus in Agriculture.* Paris: OECD Publishing. doi:https://doi.org/10.1787/a80ac398-en

Say, S. M., Keskin, M., Sehri, M., & Sekerli, Y. E. (2017). Adoption Of Precision Agriculture Technologies in Developed and Developing Countries. *International Science and Technology Conference.* Berlin.

Suphannachart, W., & Warr, P. (2011). Research and productivity in Thai agriculture. *55*, 35-52. doi:https://doi.org/10.1111/j.1467-8489.2010.00519.x

Türkeş, M. (2020). İklim Değişikliğinin Tarımsal Üretim Ve Gıda Güvenliğine Etkileri: Bilimsel Bir Değerlendirme. *Ege Coğrafya Dergisi, 29*(1), 125-149. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1161810?fbclid=IwAR36P4tXqdqCPc-_BVJq05g2op-pCro3pEtX9UpdCE-J3T-Y4WWk5q_NI56w adresinden alındı

UNCTAD. (2022). *Impact of the Covid-19 Pandemic on Trade and Development: Lessons Learned.* United Nations Conference on Trade and Development.

World Bank. (2020). *World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains.*

World Bank. (2022). *The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment.* World Bank Publications.

World Food Programme. (2009). Climate Change and Hunger. https://docs.wfp.org/stellent/groups/public/documents/newsroom/wfp212536.pdf adresinden alındı

Bölüm 9

FİNANSAL KRİZLER VE KÜRESEL KIRILGANLIKLAR

Naci YILMAZ[1]

GİRİŞ

Finansal bütünleşme, tasarrufların sınırlar arasında daha etkin dağılmasına, risklerin paylaşılmasına ve yatırımların finansmanına katkı sağlayabilir. Bununla birlikte aynı bütünleşme; bilanço bağlantıları, ortak yatırımcılar, döviz cinsi borçlanma ve küresel likidite koşulları üzerinden şokların hızla yayılmasına da imkân verir. Bu nedenle finansal krizler uluslararası iktisadın yalnızca para ve sermaye piyasalarıyla sınırlı bir alt konusu değildir. Kriz sırasında sermaye akımlarındaki ani duruşlar, reel kur düzeltmeleri, ticaret finansmanındaki daralma ve kamu borcundaki sıçrama, dış denge ile iç istikrar arasındaki bağı görünür hâle getirir. Reinhart ve Rogoff'un (2009) uzun tarihsel veri seti, krizlerin görünürde farklı kurumsal yapılarda ortaya çıksa da aşırı borçlanma, iyimserlik ve riskin yanlış fiyatlanması gibi tekrar eden kalıplar taşıdığını göstermektedir.

Bir finansal sıkıntının krize dönüşmesi, tek bir göstergenin bozulmasından çok mekanizmaların eş zamanlı işlemesine bağlıdır. Varlık fiyatlarındaki düşüş teminat değerlerini azaltır; teminat kaybı kredi arzını daraltır, kredi daralması harcamaları ve gelirleri düşürür, zayıflayan gelirler takipteki alacakları artırarak finansal kuruluşların sermayesini aşındırır. Bernanke, Gertler ve Gilchrist'in (1999) finansal hızlandıran yaklaşımı bu karşılıklı etkileşimin küçük bir şoku neden büyük bir reel daralmaya çevirebildiğini açıklar. Açık ekonomilerde ise döviz cinsi yükümlülükler ve kısa vadeli dış finansman, kur değer kaybının bilanço etkisini büyütür. Kriz bu aşamada ulusal bir düzeltme olmaktan çıkarak uluslararası sermaye hareketleri ve güven kanalı üzerinden bölgesel ya da küresel bir olaya dönüşebilir.

Bu bölümün amacı, finansal krizleri tek nedenli açıklamalardan kaçınan bütüncül bir çerçevede incelemek ve küresel kırılganlıkların hangi koşullarda

[1] Doç.Dr., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi İngilizce İktisat Bölümü, nyilmaz@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000-0003-0107-6448

DOI: 10.37609/akya.4406.c20759

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., Ozdaglar, A., & Tahbaz-Salehi, A. (2015). Systemic risk and stability in financial networks. American Economic Review, 105(2), 564–608. https://doi.org/10.1257/aer.20130456

Acharya, V. V., Drechsler, I., & Schnabl, P. (2014). A Pyrrhic victory? Bank bailouts and sovereign credit risk. The Journal of Finance, 69(6), 2689–2739. https://doi.org/10.1111/jofi.12206

Aslan,Ö.F.(2023). Sağlık Alanında Kriz Yönetimi ve Liderlik: Türkiye Özelinde Bir Uygulama, Efe akademi, İstanbul

Bagehot, W. (1873). Lombard Street: A description of the money market. Henry S. King.

Bernanke, B. S. (1983). Nonmonetary effects of the financial crisis in the propagation of the Great Depression. American Economic Review, 73(3), 257–276.

Bernanke, B. S., & Gertler, M. (1989). Agency costs, net worth, and business fluctuations. American Economic Review, 79(1), 14–31.

Bernanke, B. S., & Gertler, M. (2001). Should central banks respond to movements in asset prices? American Economic Review, 91(2), 253–257. https://doi.org/10.1257/aer.91.2.253

Bernanke, B. S., Gertler, M., & Gilchrist, S. (1999). The financial accelerator in a quantitative business cycle framework. In J. B. Taylor & M. Woodford (Eds.), Handbook of macroeconomics (Vol. 1C, pp. 1341–1393). Elsevier. https://doi.org/10.1016/S1574-0048(99)10034-X

Brunnermeier, M. K. (2009). Deciphering the liquidity and credit crunch 2007–2008. Journal of Economic Perspectives, 23(1), 77–100. https://doi.org/10.1257/jep.23.1.77

Calvo, G. A. (1998). Capital flows and capital-market crises: The simple economics of sudden stops. Journal of Applied Economics, 1(1), 35–54. https://doi.org/10.1080/15140326.1998.12040516

Calvo, G. A., & Mendoza, E. G. (2000). Capital-markets crises and economic collapse in emerging markets: An informational-frictions approach. American Economic Review, 90(2), 59–64. https://doi.org/10.1257/aer.90.2.59

Cerutti, E., Claessens, S., & Laeven, L. (2017). The use and effectiveness of macroprudential policies: New evidence. Journal of Financial Stability, 28, 203–224. https://doi.org/10.1016/j.jfs.2015.10.004

Claessens, S., Kose, M. A., & Terrones, M. E. (2012). How do business and financial cycles interact? Journal of International Economics, 87(1), 178–190. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2011.11.008

De Grauwe, P. (2012). The governance of a fragile Eurozone. Australian Economic Review, 45(3), 255–268. https://doi.org/10.1111/j.1467-8462.2012.00691.x

Diamond, D. W., & Dybvig, P. H. (1983). Bank runs, deposit insurance, and liquidity. Journal of Political Economy, 91(3), 401–419. https://doi.org/10.1086/261155

Eichengreen, B. (1992). Golden fetters: The gold standard and the Great Depression, 1919–1939. Oxford University Press.

Fisher, I. (1933). The debt-deflation theory of great depressions. Econometrica, 1(4), 337–357. https://doi.org/10.2307/1907327

Forbes, K. J., & Rigobon, R. (2002). No contagion, only interdependence: Measuring stock market comovements. The Journal of Finance, 57(5), 2223–2261. https://doi.org/10.1111/0022-1082.00494

Forbes, K. J., & Warnock, F. E. (2012). Capital flow waves: Surges, stops, flight, and retrenchment. Journal of International Economics, 88(2), 235–251. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2012.03.006

Fratzscher, M. (2012). Capital flows, push versus pull factors and the global financial crisis. Journal of International Economics, 88(2), 341–356. https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2012.05.003

Friedman, M., & Schwartz, A. J. (1963). A monetary history of the United States, 1867–1960. Princeton University Press.

Gorton, G., & Metrick, A. (2012). Securitized banking and the run on repo. Journal of Financial Economics, 104(3), 425–451. https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.03.016

International Monetary Fund. (2020a). Global financial stability report, April 2020: Markets in the time of COVID-19. https://doi.org/10.5089/9781513529196.082

International Monetary Fund. (2020b). Global financial stability report, October 2020: Bridge to recovery. International Monetary Fund.

International Monetary Fund. (2021). Global financial stability report, April 2021: Preempting a legacy of vulnerabilities. International Monetary Fund.

Jordà, Ò., Schularick, M., & Taylor, A. M. (2015). Leveraged bubbles. Journal of Monetary Economics, 76, S1–S20. https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2015.08.005

Kaminsky, G. L., Lizondo, S., & Reinhart, C. M. (1998). Leading indicators of currency crises. IMF Staff Papers, 45(1), 1–48. https://doi.org/10.2307/3867328

Kaminsky, G. L., & Reinhart, C. M. (1999). The twin crises: The causes of banking and balance-of-payments problems. American Economic Review, 89(3), 473–500. https://doi.org/10.1257/aer.89.3.473

Kindleberger, C. P., & Aliber, R. Z. (2011). Manias, panics, and crashes: A history of financial crises (6th ed.). Palgrave Macmillan.

Kiyotaki, N., & Moore, J. (1997). Credit cycles. Journal of Political Economy, 105(2), 211–248. https://doi.org/10.1086/262072

Krugman, P. (1979). A model of balance-of-payments crises. Journal of Money, Credit and Banking, 11(3), 311–325. https://doi.org/10.2307/1991793

Krugman, P. (1999). Balance sheets, the transfer problem, and financial crises. International Tax and Public Finance, 6(4), 459–472. https://doi.org/10.1023/A:1008741113074

Laeven, L., & Valencia, F. (2020). Systemic banking crises database II. IMF Economic Review, 68(2), 307–361. https://doi.org/10.1057/s41308-020-00107-3

Minsky, H. P. (1986). Stabilizing an unstable economy. Yale University Press.

Miranda-Agrippino, S., & Rey, H. (2020). U.S. monetary policy and the global financial cycle. Review of Economic Studies, 87(6), 2754–2776. https://doi.org/10.1093/restud/rdaa019

Mishkin, F. S. (1991). Anatomy of a financial crisis. NBER Working Paper No. 3934. https://doi.org/10.3386/w3934

Obstfeld, M. (1996). Models of currency crises with self-fulfilling features. European Economic Review, 40(3–5), 1037–1047. https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00111-5

Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2009). This time is different: Eight centuries of financial folly. Princeton University Press.

Rey, H. (2015). Dilemma not trilemma: The global financial cycle and monetary policy independence. NBER Working Paper No. 21162. https://doi.org/10.3386/w21162

Schularick, M., & Taylor, A. M. (2012). Credit booms gone bust: Monetary policy, leverage cycles, and financial crises, 1870–2008. American Economic Review, 102(2), 1029–1061. https://doi.org/10.1257/aer.102.2.1029

Bölüm 10

HÜRMÜZ BOĞAZI KRİZİNDE JEOPOLİTİK RİSK VE KÜRESEL ENERJİ PİYASALARI

Merve PEHLİVAN İLERİSOY[1]

GİRİŞ

Uluslararası ekonomik ilişkiler uzun süredir ekonomik karşılıklı bağımlılığın derinleştiği ve mal, sermaye, enerji ve hizmet akımlarının ulusal sınırların ötesinde giderek daha fazla bütünleştiği bir yapı içerisinde gelişmektedir. Bununla birlikte, küresel ekonomik bütünleşmenin derinleşmesi, ekonomik sistemin jeopolitik gelişmelere karşı kırılganlığını daha da artırmaktadır (Farrell & Newman, 2019). Özellikle enerji, ulaşım ve finans gibi stratejik alanlarda belirli coğrafi noktaların veya altyapıların küresel sistem açısından taşıdığı kritik önem, bölgesel bir çatışmanın kısa sürede uluslararası ekonomik sonuçlar doğurabilmesine neden olmaktadır. Bu durum, jeopolitik risklerin yalnızca dış politika ve güvenlik alanının konusu olmadığını; aynı zamanda uluslararası ticaretin, enerji piyasalarının ve küresel istikrarın temel belirleyicilerinden biri hâline geldiğini göstermektedir (Hadid et al., 2026).

Bu ilişkinin en çarpıcı örneklerinden biri Hürmüz Boğazı'dır. Basra Körfezi'ni Umman Körfezi ve Hint Okyanusu'na bağlayan Hürmüz Boğazı, dünyanın en önemli enerji geçiş noktalarından biri konumundadır. Uluslararası Enerji Ajansı'na (IEA) göre 2025 yılında dünya deniz yoluyla gerçekleştirilen petrol ticaretinin yaklaşık dörtte biri Hürmüz Boğazı üzerinden gerçekleşmiş; boğazdan geçen petrol ve petrol ürünlerinin hacmi günlük yaklaşık 20 milyon varil düzeyinde olmuştur (IEA, 2026g). Dahası, petrol ihracatının önemli bir bölümünün bu güzergâha bağımlı olması ve alternatif ihracat hatlarının kapasitesinin sınırlı kalması, Hürmüz'ü küresel enerji piyasalarının önemli bir "darboğazı" (chokepoint) hâline getirmektedir (Rodrigue, 2004; Shepard & Pratson, 2020).

Bu stratejik konum, 2026 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail ile İran

[1] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Uluslararası İlişkiler bölümü, milerisoy@dogus.edu.tr , ORCID iD: 0000-0002-8500-9957

DOI: 10.37609/akya.4406.c20760

Sonuç olarak 2026 Hürmüz krizi, jeopolitik risk, enerji güvenliği ve uluslararası ekonomi arasındaki ilişkinin giderek daha iç içe geçtiğini gösteren önemli bir vaka niteliğindedir. Bölgesel bir askerî çatışmanın etkilerinin enerji akışları ve uluslararası ticaret aracılığıyla geniş bir coğrafyaya yayılması, küresel ekonomik bütünleşmenin jeopolitik riskleri ortadan kaldırmadığını göstermektedir. Aksine küresel ekonominin belirli stratejik güzergâhlara bağımlılığı, yerel ve bölgesel güvenlik krizlerinin küresel sonuç üretme kapasitesini arttırabilmektedir. Bu nedenle Hürmüz örneği, günümüz uluslararası sisteminde ekonomik güvenlik ile jeopolitik güvenliğin birbirinden bağımsız alanlar olarak ele alınmasının giderek güçleştiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Bahgat, G. (2026). Crisis in the Strait of Hormuz: What lies ahead? Middle East Policy, 33(2), 72–84. https://doi.org/10.1111/mepo.70083

Cherp, A., & Jewell, J. (2014). The concept of energy security: Beyond the four As. Energy Policy, 75, 415–421. https://doi.org/10.1016/j.enpol.2014.09.005

Farrell, H., & Newman, A. L. (2019). Weaponized interdependence: How global economic networks shape state coercion. International Security, 44(1), 42–79. https://doi.org/10.1162/isec_a_00351

Hadid, M., Padmanabhan, R., Elomri, A., & Kerbache, L. (2026). Geopolitical disruptions in the Middle East and global supply chain resilience: Implications and mitigation strategies. Maritime Economics & Logistics. https://doi.org/10.1057/s41278-026-00366-3

International Energy Agency. (2026a). Gas Market Report, Q3-2026. International Energy Agency.

International Energy Agency. (2026b). Oil Market Report – March 2026. International Energy Agency.

International Energy Agency. (2026c). Oil Market Report – April 2026. International Energy Agency.

International Energy Agency. (2026d). Oil Market Report – July 2026. International Energy Agency.

International Energy Agency. (2026e). IEA member countries to carry out largest ever oil stock release amid market disruptions from Middle East conflict. International Energy Agency, 11 March 2026.

International Energy Agency. (2026f). Update on IEA collective action decision of 11 March 2026. International Energy Agency, 15 March 2026.

International Institute for Strategic Studies. (2012). Strait of Hormuz: Iran's disruptive military options. Strategic Comments, 18(1), 1–3. https://doi.org/10.1080/13567888.2012.671056

International Monetary Fund. (2026a). Regional Economic Outlook Update: Middle East and Central Asia—War in the Middle East: Economic spillovers and policy challenges. International Monetary Fund.

International Monetary Fund. (2026b). World Economic Outlook, April 2026: Commodity special feature. International Monetary Fund.

Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2012). Power and interdependence (4th ed.). Longman.

Kruyt, B., van Vuuren, D. P., de Vries, H. J. M., & Groenenberg, H. (2009). Indicators for energy security. Energy Policy, 37(6), 2166–2181.

https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.02.006
Lassoued, R. (2026). Maritime chokepoint insecurity and systemic trade vulnerability: A transportation security assessment of the Strait of Hormuz. Journal of Transportation Security, 19(1), 1–14.
https://doi.org/10.1007/s12198-026-00345-y
Levy, D., Pinko, E., & Shamir, E. (2026). Asymmetric war at sea: The doctrine of Iranian Revolutionary Guard Corps Navy (IRGCN). Journal of Strategic Studies, 49(2), 158–192.
https://doi.org/10.1080/01402390.2025.2598757
Meza, A., Ari, I., Al Sada, M., & Koç, M. (2026). Implications of interrupting the Hormuz Strait in the LNG trade. Journal of Transportation Security, 19(1), Article 28.
https://doi.org/10.1007/s12198-026-00350-1
Reuters. (2026a, March 5). See tanker traffic in the Strait of Hormuz come to a standstill. Reuters.
Reuters. (2026b, September 14). Hormuz shipping traffic remains below 10-day average at weekend, data shows. Reuters.
Rodrigue, J.-P. (2004). Straits, passages and chokepoints: A maritime geostrategy of petroleum distribution. Cahiers de géographie du Québec, 48(135), 357–374.
https://doi.org/10.7202/011797ar
Shepard, J. U., & Pratson, L. F. (2020). Maritime piracy in the Strait of Hormuz and implications of energy export security. Energy Policy, 140, 111379.
https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.111379
United Nations Conference on Trade and Development. (2026). Hormuz shipping disruptions raise risks for energy, fertilizers and vulnerable economies. UN Trade and Development, 10 March 2026.
U.S. Energy Information Administration. (2026). World oil transit chokepoints. U.S. Energy Information Administration.
Vivoda, V. (2009). Diversification of oil import sources and energy security: A key strategy or an elusive objective? Energy Policy, 37(11), 4615–4623.
https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.06.007
Winzer, C. (2012). Conceptualizing energy security. Energy Policy, 46, 36–48.
https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.02.067